

Přílohy

Příloha 1: Přepis polostrukturovaného rozhovoru se Zuzanou Kubátovou ze dne 23. 1. 2024

Co se vám jako první asociuje, když slyšíte termín konstruktivní žurnalistika?

Zachytila jsem to poprvé v mailu od vás. Takže jsem si k tomu trošku „zagooglila“ a podívala se na to, jak se ten pojem používá. V praxi jsem se s ním nesetkala vůbec. Asi jsem ze staré školy, ale u mé generace nebylo zvykem o zpravodajství uvažovat tímto způsobem. Protože základem zprávy má být „co“, „kdy“, „kde“, „jak“ a „proč“. To je ten kontext, o kterém ten přístup mluví. Dobrá novinářina by měla kontext obsahovat automaticky, protože když se jakýkoliv fakt vytrhne ze souvislostí, může být až lživý. Začínala jsem v roce 1983 – mám tedy vystudovanou ještě socialistickou žurnalistiku na tehdejší fakultě žurnalistiky Univerzity Karlovy – a už tehdy nás učili, že kontext je důležitý. Pokud se nejedná o jednoduchou zprávu o tom, že někde spadla lavina a umřelo tam x lidí, tak je kontext mimořádně důležitý. Zvláště v energetice, což je komplikovaná, komplexní problematika. Když jsem četla o konstruktivní žurnalistice, tak mi to bohužel hodně připomnělo to, co si pamatuju z doby hlubokého socialismu, když jsem s prací novináře začínala. Tam se tedy konstruktivně kritizovat smělo. V momentě, kdy člověk popisuje kriticky nějaký jev a bere ohled na to, jestli samotná zpráva něčemu pomáhá nebo škodí, už prakticky postupuje v rozporu se základním principem žurnalistiky informovat v souvislostech. Ta tehdejší konstruktivní kritika mi tedy přijde nesmyslná. A trochu mi to evokuje i pojem, který používáte.

Dotkla jste se zasazování událostí do kontextu, což je jedna ze zásad, kterou konstruktivní žurnalistika prosazuje. Zmínila jste, že je kontext v energetické tematice důležitý. Mohla byste to prosím rozvést?

Energetika je složité a komplexní téma. Celý segment je teď v určitém technologickém vývoji a fungují tam dva zásadní tlaky: jednak vývoj samotné technologie, jednak politické tlaky a regulace spojené s dekarbonizací. Při popisování toho, co se v energetice děje, tedy hraje roli i politika. Do každé zprávy se vnáší určitý názor, čemuž se novinář nikdy nemůže vyhnout. U tak komplexní věci nikdy nemůžete vědět úplně všechno a postihnout veškeré souvislosti. Ve výsledném žurnalistickém produktu se vždy odráží to, co daný autor vidí, jakou má životní zkušenost, jaké má o tématu objektivní znalosti, co je schopný si k němu dále zjistit a jak potom

všechny informace dokáže zasadit do svého vlastního kontextu a kontextu daného tématu. S tím podle mě stojí a padá kvalita autora. Když dobrý autor dostane do ruky agenturní zprávu o tom, že někde dosahuje výroba z obnovitelných zdrojů určitého procenta, musí být schopný takovou zprávu i vyhodnotit. Ve výsledku je tam obrovské množství aspektů, které se nedají v jednom textu postihnout. Člověk ale musí vytvářít zprávu s vědomím toho, že takové souvislosti existují. Pokud se například dočtu v jednoduché zprávě o tom, že něco produkuje určité procento emisí s hodnocením, že je to dobře nebo naopak špatně, a není tam přidáný kontext, tak je ta zpráva svým způsobem lživá nebo zavádějící.

Měla by tedy podle vás být práce s kontextem součástí všech žurnalistických obsahů?

V konečném produktu nemusí být přímo obsažený. Jednoduchá zpráva má zákonitost určitého rozsahu a nedostanete do ní všechny souvislosti. Z hlediska toho, že kontext znám, by ale veškerý obsah měl vznikat.

Jevem, na který konstruktivní přístup k žurnalistice reaguje, je negativita ve zpravodajství. Zastánci přístupu tvrdí, že jsou zprávy příliš negativní, a k tomu se snaží nabídnout alternativu. Máte vy sama pocit, že mají média tendenci těžit z negativních událostí? Konkrétně třeba clickbaitovými titulky.

Jsem hluboce přesvědčená o tom, že novinářská produkce je především zbožím, které musí pokrýt náklady na svou výrobu. To, že se říká, že média běží za reklamou a s tím stojí a padají, má svůj náležitý důvod, protože jinak než z reklamy nebo předplatitelů nefungují. V každém případě musíte nějakou formou získat pozornost čtenáře. Buď jako médium, které si někdo bude ochotný zaplatit, nebo jako médium, které je natolik čtené, že budou jeho produkci ochotní zaplatit inzerenti. Není jiná cesta, pokud nepočítáme veřejnoprávní média. Kritizovat honbu za clickbaitem je strašně zjednodušující.

Přejděme teď k tématu nedávno proběhlé globální energetické krize. V Česku se veřejnost poprvé pomyslně střetla s realitou prudkého růstu cen energií v říjnu 2021, když zkrachovala energetická skupina Bohemia Energy. Jak složité pro vás bylo se v té situaci zorientovat?

Složité bych neřekla. Pokaždé, když se něco odehraje v branži, kterou sledujete, tak je to pro vás jako pro novináře samozřejmě dobře. To říkám s určitou nadsázkou a velkou mírou cynismu. Cokoliv se ve vaší branži děje, je prakticky materiál, se kterým pracujete. Pokud vás ta tematika baví – což většinou u lidí, kteří dlouhodobě sledují jednu tematiku je ten případ –

tak je ta situace pro vás příznivá. Novinařina je neskutečně poutavá a zábavná práce. Když dojde ke krachu, tak s tím člověk rád pracuje. Zajímá ho, co se konkrétně děje, co za tou situací stojí a jaké bude mít důsledky. Překvapivé to pro mě nebylo. Schylovalo se k tomu a bylo do značné míry očekávatelné, že se to dříve nebo později někomu musí stát. Spíš mi přišlo zajímavé, jak velké konsekvence to mělo. Veškeré dopady jsme si totiž začali uvědomovat až postupně.

Když Bohemia Energy ohlásila ukončení své činnosti, co bylo pro vás v redakci stěžejní předat čtenářům?

Nejvíce jsme se zabývali dopady na klienty. Pracuji v redakci, která vytváří výstupy pro masového konzumenta. Takže dopad na životní úroveň našich čtenářů je potom samozřejmě důležitý parametr, podle kterého se vybírají témata. Protože to lidi zajímá.

Když se ke krachu Bohemia Energy přidala ruská invaze na Ukrajinu, proměnilo to podle vás pro novináře ve zpravodajství nějak zásadně již vzniklou situaci?

O energetice píšu dvacet let, možná déle. Pracovala jsem i v Hospodářských novinách, což je specializovanější médium pro publikum, které není úplně masové. Energetika byla vždycky důležitá, ale nebylo to nejdůležitější. Více se řešila bezpečnost, peníze, hospodaření, kondice firem nebo nezaměstnanost. S energetikou si běžný zákazník nedělal starosti, protože energie byly levné. A zákazníkem myslím jak firmy, tak domácnosti. Pro nikoho to nebylo úplně prvořadé. Pokaždé, když jsem v energetice chtěla pokrýt nějaké zajímavé téma, muselo to mít formu nějaké obchodní story, příběhu podnikatele, nebo to například souviselo se státní zakázkou. Samotný trh s elektřinou a plynem ale nikdy nebyl tak zajímavý. To odstartovalo až v momentě před dvěma lety, kdy se energetika začala dotýkat spotřebitele. To pro mě osobně bylo to zajímavé.

Dokázala byste říct, po jakém typu článků byla ze strany publika největší poptávka?

Čtenáře jednoznačně nejvíce zajímaly dopady na cenu. Ať už to, jak zvyšování cen energií dopadne na jejich rozpočty, nebo na jejich zaměstnavatele. Dokud nevypukla energetická krize, tak dopad na rozpočty z nákupu elektřiny a plynu nebyl tak důležitý.

Snahou konstruktivní žurnalistiky je mimo jiné i v nepřehledných situacích jakou byla právě i energetická krize nabízet řešení. Patří podle vás pokrývání úspěšných řešení problému nebo jeho hledání ke zpravodajství?

Zda by měl žurnalistický produkt hledat řešení je nejspíš otázka žánru.

Byl ale například ze strany čtenářů zájem o články, ve kterých by jim redakce nabízela praktické vysvětlení a rady?

Určitě. Zvláště v době, kdy je ta situace v pohybu, tak děláme různé poradny, cenová srovnání, praktické série, jak ušetřit v domácnosti. Daleko více se psalo například o zateplování nebo způsobech vytápění.

Předpokládám, že takové články se musí mnohdy opírat o spoustu analytických dat. Jak složité je tento druh analytických příspěvků oproti jednoduché zprávě připravit?

To je vždy přímo úměrné tomu, kolik času do článku může konkrétní autor investovat. Záleží na nastavení každé redakce. Seznam například používá program, ve kterém redaktoři zpracovávají analýzy. Na to, kolik se do nich musí vložit autorské práce a hodin, které pak médium musí zaplatit, tak mám pocit, že čtenost tomu ne vždy úměrně odpovídá. Seznam ale takové články produkovat chce, protože to vnímá jako servis našemu publiku. Analýzy ve většině dnešních médií bývají za paywallem, v Seznamu se to stále dělá v rámci bezplatného zpravodajství. To, že se v Seznamu investuje do dlouhých materiálů je určitá redakční politika. Ale jinak v českých redakcích takto nikdo moc neuvažuje. Pokud se někdo příliš dlouho zabývá jedním tématem, aby vytvořil komplexnější analýzu, tak to nikdo z vedení redakce příliš neocenuje. Alespoň co se týče webové redakční politiky. Nakonec se vždy počítá náklad a výnos práce. Analýzy můžou ale přinášet benefity, které se ale kliknutím na článek nedají spočítat, jsou spíše otázkou prestiže.

Pokud by redakce nemusely řešit finanční zátěž a náročnost takové práce, myslíte si, že by podobných analytických příspěvků mělo vznikat více? Jednoduše proto, aby se publikum dostávalo k informacím v souvislostech.

Vycházet musí i jednoduché články, protože spousta lidí si ten dlouhý analytický text ani nechce otevřít. Situace Seznamu je specifická v tom, že se jedná o firmu s obrovským záběrem i dostatkem financí, takže si může leccos dovolit, ale to není úplně typická situace. Vkládat čas novináře do tvorby obsahu, který se například nedočítá, není úplně efektivní. Obsah vždy musíte přizpůsobit konzumentovi a těch je mnoho rozdílných typů. Někdo potřebuje krátké

zpravodajství, někomu udělá radost, když mu poskytnete co největší objem souvislostí. Je například obrovský rozdíl mezi serverem Blesk.cz a týdeníkem Ekonom – konzumuje je jiný typ spotřebitelů a vy jim jako médium musíte přizpůsobit obsah. Není možné dělat pouze propracované analýzy. Nepomohlo by to ničemu, protože by to spoustu lidí vůbec nečetlo.

Když se zpětně podíváte na dobu, kdy energetická krize kulminovala a ceny energií byly nejvyšší, napadá vás, jakých zpravodajských příspěvků mělo vznikat více?

To si neodvážím říct, asi bych si musela udělat hlubší analýzu.

Energetická krize byla v mnoha ohledech bezprecedentní. Informace, které se lidé z médií dozvídaly, mohly přinejmenším v části z nich vyvolat paniku. Jako příklad uvedu formulaci, že někteří lidé nebudou mít na zaplacení účtů. Byl podle vás tón, jakým česká zpravodajská média informovala o energetické krizi, úměrný závažnosti situace?

Asi nedokážu vyhodnotit, jestli to celkové vyznění bylo takové, jaké popisujete. Každý samozřejmě vyhledává informace, které mu konvenují. V době, kdy zkrachovala Bohemia Energy, nás zavalily dotazy čtenářů, kteří dostali nabídky na platby od náhradních dodavatelů a byli přesvědčení, že nebudou schopni to utáhnout. Ta panika byla vyvolaná reálným dopadem, ne tím, že by tu situaci média výrazně dramatizovala. Na denní poradě redakce přichází spoustu různých témat, ze kterých se vybírá, co se zpracuje. A pokud se tam objevují čtenářské dopisy od důchodkyň, že mají vyšší platy za energie, než kolik činí jejich důchod, tak to samozřejmě nemůžete nezpracovat. Zatímco jiná témata v tu chvíli můžou počkat. Ale pro každé médium univerzálnějšího typu – takové, které vytváří obsahy pro masové publikum – je lidský příběh a konkrétní dopad situace materiálem, se kterým není možné nepracovat. Protože tím poskytnete určitý servis, dáváte tím zpětnou vazbu politikům, informujete o tom, co se reálně děje a v ideálním případě to můžete spojit i se servisem pro ty ohrožené lidi, například když napíšete, že je k dispozici příspěvek na bydlení. Otázka je, jak se k tomu zpracování přistupuje. Určitě je špatně, pokud se zvolí klasický bulvární přístup a píše se pouze o tom, jak budou důchodci páchat sebevraždy, protože nemají na zaplacení elektřiny. A naopak už se nenapíše o tom, že může jít o výjimečnou situaci, kolik lidí ta situace reálně postihne, to je ten kontext, který k tomu patří.

Vybavujete si z této doby například konkrétní článek z jakéhokoli českého zpravodajského média, kde ten kontext očividně chyběl?

Nejsem schopná přečíst všechno. Určitě takové byly, ale nevybavuju si nic konkrétního.

Takže tonalita zpráv podle vás byla opodstatněná?

Z toho, co jsem četla. Já například nečtu Blesk, protože neočekávám, že mi jako novináři, který zkonsumuje velké množství mediálních výstupů, aby byl v obraze, přinesou nějakou podstatnou informaci. Nevím, jak k tomu informování přistupovaly například bulvární tituly a neumím to vyhodnotit. Ale u vysoce zásahových médií si upřímně nevzpomínám na žádné excesy.

V mediálním výzkumu od Reuters Institutu se v posledních letech poukazuje na to, že lidé po celém světě přestávají sledovat zprávy s tím, že jsou příliš negativní. To je i jeden z důvodů, proč na toto téma narážím a vracím se k němu...

Já jsem například od války na Ukrajině úplně přestala sledovat televizní zpravodajství. Protože jsem nebyla schopná unést míru těch negativních zpráv. Ne ale proto, že by to televize nějak zveličovala. Ty informace jsem jednoduše nechtěla slyšet, protože jsem nebyla schopná se s tím psychicky vyrovnat. A myslím si, že spoustu lidí reaguje stejně. Že nezvládají míru negativních informací a skutečnost, že se svět řítí vysoce rizikovým směrem a může to mít strašné následky. Samozřejmě že nám to trochu nahání strach. A hodně lidí to řeší tím, že ty informace nechce slyšet. Ale není to vina médií. Média pouze odrážejí to, co se ve světě reálně děje. A když to vztáhnou na energetiku, tak je to hodně podobné. Spoustu lidí už nechce poslouchat, jak se všechno zdražuje, inflační vlna byla sice tažená energetikou, ale vidíme to při nákupu potravin, v nákladech na bydlení. Míra negativních zpráv byla v jednu dobu výrazná, co se cen energií a ostatního zboží týče. A dovedu si představit, že to leckdo nechce poslouchat. Protože s tím nic nemůžete dělat. Neříkám, že média něco nedělají špatně. Ale to, že se hromadí negativní zprávy, je odrazem reality. Jednoduše jsou dobrá a špatná období.

Z mé strany pak vyvstává otázka, jestli je možné negativitu něčím vyvážit. Třeba právě vysvětlením nebo kontextem.

Když se ale začne střílet na Filozofické fakultě (*informantka odkazuje na tragickou událost masové střelby na Filozofické fakultě UK v Praze z konce prosince 2023, při které přišlo o život 14 lidí, pozn. autorky*), tak všechny velké servery jako my, které mým odhadem produkují tak čtyři materiály na webu za hodinu, můžou to, co chtěly původně publikovat, zahodit. Všechno, co se v takovou chvíli netýká střelby na Filozofické fakultě, v tu chvíli postrádá smysl. V situacích, kdy se něco děje – a v tom byl pád Bohemia Energy hodně podobný, byť méně vyhrcočený – tak se jiná témata odkládají. Protože to úsilí, které vložíte do jejich tvorby

neodpovídá zájmu o ně. A nejde jen o peníze. Nemá smysl zveřejňovat věci, které si přečte pár lidí. Přestože se do nich vložilo spoustu času. Pořád jde o náklady a výnos, který má médium jednak finanční, jednak ve formě image a prestiže. Výnos mediální práce se nedá vyčíslit jen penězi, jsou tam i jiné přínosy, ale pořád to závisí na čtenosti. Lidský mozek je nastavený na to, že má větší zájem o něco, co vyvolává emoci a strach je silná emoce. To znamená, že cokoliv je negativního apriori vyvolává větší zájem a je více sledované než skvělá zpráva o tom, že tři kilometry od Filozofické fakulty někdo postavil krásný dům, třeba. Tuto redakční politiku upřednostňování negativních událostí můžete sice kritizovat, ale je to dáno poptávkou po zboží, které vyrábíme. Jde o to, aby negativita informací nebyla posilovaná tím, že opomím kontext, špatně něco interpretuji, zasazuji to do špatných souvislostí, protože to už je potom špatná novinářská práce.

Podobných šoků, byť ne tak plošných a dramatických, už na energetických trzích ale v novodobé historii několik být muselo. Pokud tomu rozumím správně, tak ceny energií se už v posledních měsících stabilizují. Když se teď díváte zpětně na rok 2021 a 2022, nebylo v silách novinářů predikovat, že se situace zlepší?

Ono to ale pořád není ideální. Ceny energií jsou dnes přibližně dvakrát až třikrát vyšší, než byly v roce 2019. Tu zátěž s sebou pořád neseme a takové ceny energií, jaké byly před krizí, už s velkou pravděpodobností nikdy nebudou. Teď jde o to, aby se s tím ekonomika a společnost dokázala vypořádat. Je to jiná situace a někam jsme se posunuli. Mým konzumentem jsou například investoři, které zajímají informace o dalším vývoji, aby podle toho mohli směřovat peníze. Neuvažuji o tom, jestli to, co dělám, něco vyvažuje, nebo jestli něčemu pomáhám. Vždy mi jde o to, abych vytvářela produkt, který je někomu užitečný. Zajímá mě, jestli si čtenář ze zájmu článek přečte například proto, že ho zajímá, co se děje v branži. Nebo proto, že mu text pomůže v rozhodování a praktickém životě. Jako příklad uvedu naši dřívější sérii o tom, jak topit, a že nemá smysl pořizovat tepelné čerpadlo, když nemám zateplený dům. Kritérium je pořád stejné – dělat něco, co někdo zkonzumuje, aby to mělo smysl.

Jaký žánr byl podle vás nejvíce úspěšný?

Myslím si, že nezáleží na žánru – jestli zpráva, analýza nebo rozhovor – záleží na tom obsahu a na koho je zrovna cílený. Já například pracuji v ekonomické části redakce, jejíž konzumenti jsou investoři, jednoduše vzdělanější, poučenější, bohatší část společnosti. Ale to neznamená, že se médium soustředí jen na ně.

Má být tedy snahou novináře pomáhat k uklidnění situace? Například prostřednictvím nabízení řešení, o kterém jsme se bavili?

Společnost obraz reality mnohdy asi příliš neuklidňuje. Myslím si, že cílem žurnalistiky není uklidňovat společnost, ale poskytovat jí informace, aby se mohla správně rozhodnout. A to kolikrát nemusí znamenat, že někoho uklidním. Když řekne například exministryně Schillerová (*bývalá ministryně financí vlády Andreje Babiše, pozn. autorky*), že Česko nemá zbrojit, protože chceme mír, tak tím sice uklidní společnost, ale s nejvyšší pravděpodobností jí tím vystavuje velkému riziku, pokud by takto někdo skutečně rozhodoval.

Já myslím uklidnit v tom smyslu, že právě například nabídnu kvalitní informace...

Dobré informace mnohdy nemusí být ani komfortní, ani uklidňující. Dobré informace mohou být často velmi nepříjemné. Podle mě je dobrá informace správná a pravdivá do maximální možné míry, zasazená v kontextu. A to vůbec nemusí být uklidňující.

Pokud bychom se měli vrátit k mnou zmíněnému výzkumu, který poukazuje na odliv zpravodajských publik od mainstreamových médií, to vnímáte jako problematické či nikoliv?

To je ale také dáno tím, že se velmi mění publikum a diverzifikuje se. Pokud roste publikum například pro malé individuální projekty – třeba podcasty, které se publikují pouze na Twitteru – tak zase logicky musí ubývat někde jinde. Protože nikdo není schopný konzumovat pořád větší a větší porci informací. Z mého pohledu jde pouze o přeliv mezi různými typy platform.

Jak by tedy podle vás zpravodajští novináři měli zůstat pro publikum relevantní?

To je pořád stejné. Kupříkladu na Twitteru začali dva úplní amatéři produkovat podcast, ve kterém mluví o Číně, Asii a dělají to velmi zajímavě. Já jsem přesně typ konzumenta, který má tuto tematiku rád. Je to pro mě lepší než specializované časopisy na zahraniční reportáže. Ti kluci to zkrátka dělají bezvadně. A pokud bych si to měla zaplatit, tak si holt odhlásím něco jiného.

Není to, co popisujete, ale ve vztahu k energetice problematické? Že začíná část publika více věřit influencerům a celebritám než profesionálním novinářům. Není amatérská žurnalistika náchylnější k vyprodukování zkratkovitých či nesprávných informací?

Každý z nás, i já, někdy v životě napsal nesmysl. U novináře, který dělá v naší branži pár let, není možné, aby se mu to nestalo. Otázka je, jestli to dokáže přiznat, uvědomit si to, pracovat

s tím, v textu se za to například omluvit, což dnes děláme běžně. Dnes se střetáváme se spoustou informací, u kterých nevíme, jestli jsou pravdivé nebo ne. Nevíte, jestli se potvrdí nějaká hypotéza. Já si myslím, že by se mělo mluvit o všem, měli bychom být schopní do značné míry posoudit, jestli to, co říkáme, je definitivní pravda, nebo se to může za jiných okolností změnit. To je zkrátka pořád kontext, který je důležitý. Tvrzení může být pravdivé i nepravdivé podle toho, jak se na něj díváte. Pro jakou dobu, pro jaký region, pro jakou situaci platí. Toto by měli umět dělat dobří novináři, ale umí to taky spoustu amatérů v žurnalistice, kteří dneska mají možnost svoje věci publikovat bez pomoci mediálních domů. Kdo je vlastně v dnešní době novinář? Je to Růžička, který se živí jako ředitel marketingové firmy, ale dělá skvělé podcasty o Číně? V tom produktu oproti profesionálnímu nevidíte vůbec žádný rozdíl.

Pokud byste měla na závěr reflektovat, jak čeští novináři k tématu energetické krize přistoupili, odvedli podle vás dobrou práci?

Jak kteří a jak kdy. A hlavně čím to chcete měřit. Pokud je měřítkem zájem čtenáře, tak jednoznačně, protože se zvedl zájem o energetiku a ten trvá pořád. Myslím si, že se zvedla i informovanost, protože spousta lidí pochopila, jakým způsobem ty energie nakupuje. Že má nějakého distributora, dodavatele, že si ho musí vybírat. Spousta lidí také pochopilo, že elektrina už nikdy nebude zadarmo a že je potřeba na to reagovat. Leccos asi pochopili i vládní politici, kteří tu situaci strašně dlouho podceňovali. Ti ještě v létě roku 2020 tvrdili, že nebude potřeba dělat vůbec žádnou regulaci. I když už jsme na jaře psali, že to patrně nutné bude, protože řada důvěryhodných odborníků to předpokládala. Já si zkrátka nemyslím, že média nějak výrazně pochybila.

Příloha 2: Přepis polostrukturovaného rozhovoru se Sárrou Mazúchovou ze dne 23. 1. 2024

Kdy jsi o konstruktivní žurnalistice slyšela poprvé?

Myslím si, že poprvé jsem se s konstruktivní žurnalistikou setkala ve škole, na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy při studiu žurnalistiky. Mám to ale trochu v mlze, plete se mi to s pojmem solutions journalism, respektive u něj vím, že jsme se o něm učili hodně.

Co se ti jako první s konstruktivní žurnalistikou nebo i solutions journalism asociuje?

Představuji si to jako snahu nedávat tolik důrazu na negativní stránku událostí a snažit se veřejné dění vysvětlovat tak, aby ho lidé chápali.

Když jsi se na univerzitě s fenoménem seznamovala, napadlo tě někdy, že by ses tímto směrem sama chtěla vydat nebo to přinejmenším vyzkoušet?

To asi úplně ne. Když jsem začala pracovat v médiích, tak jsem si asi vyloženě neřekla „*budu psát konstruktivní žurnalistiku*“. Ale myslím si, že jsem se vždycky snažila o to, abych události lidem vysvětlovala – zejména z toho důvodu, že jsem energetické problematice sama nerozuměla a přišlo mi důležité ji pochopit. Protože v době, kdy jsem energetiku začala pokrývat – právě v době kolem pádu Bohemia Energy – tak se kolem tohoto tématu vynořilo spousta radikálních názorů, řekněme určitých výkřiků v mediálním prostoru, a jsem si sama v té situaci potřebovala udělat jasno. V tom, kdo tedy říká pravdu. Často ty výkřiky totiž šly přímo proti sobě.

Vzpomněla by sis na konkrétní příklad?

Například v momentě, kdy začala krize s energiemi dopadat na domácnosti, když se začaly reálně zdražovat energie, tak jedno z nabízených řešení ve veřejném prostoru bylo, abychom zestátnili energetickou společnost ČEZ a vyráběli si energii jen pro sebe. Že máme levné energie, a přitom platíme nejvíce v Evropské unii. Takový názor mohl znít zprvu velice logicky, ale při hlubším ponoření se do tématu člověk zjistil, že to tak jednoduché není a že to tak navíc udělat ani nejde.

Když se vrátíme zpátky ke konstruktivní žurnalistice, máš tedy pocit, že atributy, které přístup prosazuje, jsou ve zpravodajství o energetické problematice uplatnitelné?

Podle mě určitě dá. Právě proto, že je energetika složitá téma. Já jsem například slyšela, že někteří elektrikáři, kteří se tomu oboru věnují i 20 let stejně nejsou schopni porozumět faktuře za energie. A tak i bylo před energetickou krizí, protože energie byly hodně levné a málo koho tím pádem zajímalo, za co vlastně platí. V momentě, kdy ceny začaly být problém, tak se o energie začalo zajímat spousta lidí, ale bylo velmi těžké se například vyznat právě ve faktuře, vyznat se v mediálních výkřicích a tak dále. Takže prostor pro to něco vysvětlit a popisovat věci tak, aby to čtenáři pomohlo s určitou gramotností v energetické problematice možné je.

Jak složité je ale potom v praxi takové řešení hledat? Zvláště u takto – jak sama popisuješ – komplexní a složité problematiky, navíc v situaci, která je bezprecedentní a překvapivá. Mně to přišlo právě velmi přirozené, jelikož jsem to nechápala a potřebovala tomu porozumět. Byla jsem v kontaktu s několika odborníky, kterých jsem se ptala úplně polopaticky, co si

o konkrétní věci myslí, nebo ať mi to vysvětlí. A oni mi to pak buď po telefonu nebo při osobní schůzce velmi polopaticky vysvětlili. A jelikož více hlav víc ví, abych nečerpala pouze od jednoho odborníka, tak jsem těch expertů oslovila vícero a pak jsem veškeré informace dala dohromady. Napsala jsem to tak, abych to pochopila já i můj nadřízený. Toto mi tedy složité nepřišlo.

Jinými slovy jsi tedy měla pocit, že je potřeba tu problematiku publiku dobře vysvětlit?

Přesně tak. Nevím, jestli se mi to podařilo, ale určitě jsem se snažila dobře všechno vysvětlit.

Jak krach Bohemia Energy, tak ruská invaze na Ukrajinu byly v kontextu průběhu energetické krize důležitým milníky. Byly to bezprecedentní události, mimořádné a pro spoustu lidí asi i nepřehledné. Ty jsi před chvílí zmínila svého nadřízeného. Jaké informace se vedení vaší redakce snažilo v těchto překvapivých krizových etapách primárně předat čtenářům?

Když k oběma událostem došlo, největší důraz se kladl na pokrytí všeho tak, jak to je. Museli jsme říct, že to spoustu lidí zasáhne a nebude to pro ně příznivé. Postupně – ne tedy den dva po pádu Bohemia Energy, nebo začátku ruské agrese, ale s postupem času – se stále kladl větší důraz na to, abychom vzniklou situaci vysvětlovali. Abychom lidem řekli, jak si s tím mají poradit. Tím, jak je dnešní doba zrychlená, tak měly ze začátku redakce – nebo spíše naše redakce, ať nemluvíme za všechny – tendenci postupovat rychle. Aby ty informace byly zveřejněné, aby bylo co nejvíce kliků, když to řeknu hodně zjednodušeně. S odstupem času to už bylo více o vysvětlování. Taky se potom zjistilo, že to lidi opravdu zajímá. My máme například placenou premium sekci, a zjistilo se, že velký počet konverzí přinášejí články, které vysvětlují. Které nejsou jen negativní. Často se říká, že negativní titulek přinese nejvíce kliků. V energetické krizi se ale ukázalo, že i titulek nebo perex, který poutá čtenáře k tomu, že se v textu dozví něco víc, a že na jeho konci například něco pochopí, byl pro lidi zajímavý.

Jaké typy příspěvků tedy u čtenářů rezonovaly nejvíce? Může jít o konkrétní tematiku či žánr.

Velká poptávka byla po článcích o fotovoltaike – řekněme tedy o tom, jak se stát trochu nezávislejším na dodavatelích a vyrábět si alespoň část energie svépomocí. Vybavuji si i jeden konkrétní článek o tom, jak funguje evropská energetická burza. To lidi taky zajímalo. Hlavně u té fotovoltaiky mě ale až překvapovalo, kolik lidí takto uvažuje.

Jde tedy podle tebe říct, že byla ze strany publika poptávka po informacích, které by jim energetickou situaci pomohly vyřešit?

Ano, přesně tak.

Pojí se s přípravou takových delších analytických článků, která se situaci snaží dopodrobna vysvětlit a nabídnout například řešení, nějaká úskalí?

Jedno z úskalí je nestrávit s takovým článkem moc času. Jakmile se do toho tématu člověk ponoří moc, tak už to není úplně dobře. Protože začíná ztrácet odstup někoho, kdo o tom tématu nic neví a vysvětluje to jinému člověku, který to má stejně. Začíná být příliš přehlcený informacemi a v článku to už nevysvětlí dobře. Například používá odborné termíny, které už většina publika nechápe a nerozumí jim.

Měly podle tebe v energetické krizi opodstatnění i jednoduché zprávy, které až tak podrobné a vysvětlující nejsou?

Určitě ano. K jednoduchým zpravodajským článkům je ale vždycky dobré přidat kontext, zasazovat i ty jednoduché informace do kontextu.

Už jsme se spolu dotkly pádu Bohemia Energy. Jak zásadně se pro tebe situace proměnila, když se k tomu přidala ruská invaze na Ukrajinu?

Bohemia Energy byl rok 2021? To byl ještě u nás v redakci Martin Petříček. On byl ten hlavní, který tu událost pokrýval. Já jsem pak pokrývala energetiku v souvislosti s událostmi na Ukrajině, ale na krach Bohemia Energy jsem se přitom často odkazovala.

Prudký nárůst cen energií byl logicky pro spoustu lidí překvapivý. Když se zpětně podíváš na ranou fázi energetické krize, v čem to pro tebe osobně jako pro novinářku bylo složité?

Pro mě ta situace určitě také byla překvapivá, ale práce mě v tu chvíli určitě bavila. Protože mi to přišlo jako velmi zajímavá událost. V té chvíli jsem si začala uvědomovat, že to nebude jen tak. A že energetika začne být pro spoustu lidí důležitá.

Válka na Ukrajině i její bezprostřední dopady byly závažné a v řadě lidí vyvolávaly pocity nejistoty nebo bezmoci. Totéž platí i pro ceny energií, u kterých nikdo nedokázal predikovat, jak se budou vyvíjet. Konstruktivní žurnalistika se snaží negativitu a nejistotu vyvažovat a místo toho se zaměřit na řešení nebo na budoucnost. Lze takový způsob uvažování aplikovat na zpravodajství?

Bezprostředně poté, co k té události došlo (*ruská invaze na Ukrajinu, pozn. autorky*), tak asi ne. V prvních týdnech války na Ukrajině šlo o něco tak špatného, katastrofálního, že v tu chvíli člověk nepřemýšlí jen nad tím, co kolik bude stát, ale také co se děje těm válkou zasaženým lidem. Negativní emoce v tu chvíli převládají i uvnitř novináře. S odstupem času je potom nutné položit si otázku, co tedy s tím. Co bude dál a co s tím můžeme dělat. I s ruskou invazí se podobně jako v případě pádu Bohemia Energy ve veřejném prostoru začínaly ozývat různé hlasy – lidi jako například Reichl, dezinformátoři z Václavského náměstí – které tvrdily, že budeme bez plynu a elektřiny a že bychom se s Ruskem měli dohodnout. A v takovou chvíli byla najednou potřeba takovým hlasům oponovat. Vysvětlit lidem, že plynu je na světě dost. Že se akorát musí dopravit z jiných částí světa, což určitě není jednoduché, ale že to lze zrealizovat a pracuje se na tom.

Máš pocit, že se konkrétně o to čeští novináři snažili?

Mám pocit, že ano. Já v té době konzumovala především Hospodářské noviny nebo Seznam Zprávy. Nebo Ekonomický deník Davida Tramby, on taky dost píše o energetice a je skvělý. Přišlo mi, že tato média taky vysvětlují.

Když se na energetickou krizi podíváš zpětně – jak se ceny energií vyvíjely a v jakém stavu jsou teď na začátku roku 2024 – máš pocit, že byl ton referování přiměřený závažnosti situace?

Pokud myslíš energetickou krizi obecně, tak určitě ano. Já jsem upřímně ani nečetla nic v českých tradičních médiích co by naznačovalo, že přijde pohroma, že se budeme muset sestěhovávat do společných bytů, aby nám bylo v zimě teplo. Za mě byl přístup českých novinářů konstruktivní a ta situace je a byla závažná. V tom ohledu, že se 20 let z pohledu politiky energetice nepřikládal význam. Všichni čeští politici si mysleli, že se nás snahy Evropské unie dekarbonizovat nedotknou, a že si budeme moct nadále udržet uhelné elektrárny. A pokud ne uhelné, tak ty plynové. Že například není potřeba stavět jádro. Za těch 20 let se zkrátka v energetice nic neudělalo a teď jsme na to začali dost doplácet. Veřejně činné osobnosti se s krizí konečně trochu probudily. Toto je z mého pohledu závažné – že se tak dlouho nic v energetice nedělo.

Myslíš si, že se ta situace změnila?

Myslím si, že ano. Jednak se už asi brzo dozvíme, kdo dostaví pátý blok jaderné elektrárny v Dukovanech. Jednak i veřejnost začala víc přemýšlet nad tím, jak uspořít, že nemusí mít

o Vánocích doma 25 stupňů, že se jim – pokud mají velký dům – vyplatí postavit fotovoltaiku na střeše. Myslím si, že i státní aparát si uvědomil, že je potřeba v energetice trochu usnadnit podnikatelské prostředí, například aby bylo možné stavět rozsáhlé fotovoltaiky nebo větrné parky. Aby ta situace nebyla složitá a firma se se stavbou jedné větrné turbíny nepotýkala 10 let. Myslím si, že v tomto ohledu se ledy pohnuly.

Bavily jsme se o přiměřenosti zpravodajského referování o energetické krizi obecně. Byla podle tebe situace stejná i v případě firem? Jinými slovy, byla situace pro firmy úměrná závažnosti?

To je zase druhá strana mince. Spousta podnikatelů straší, že zkrachuje, a pak se člověk podívá na jejich hospodářské výsledky a zjistí, že mají stoprocentní nárůst tržeb. Toto je ale dost dvojsečné. Já jsem například také psala článek o sklářské firmě, která si stěžovala na to, že bude muset zavřít a propouštět. Že ty pece, co už tam hoří 200 let, budou muset uhasit. To možná byla i moje chyba, že jsem jim věřila. A napsala, že je sklárna před krachem.

A ono to tak nakonec nebylo?

No nebylo. Asi měli určitý pokles tržeb, ale tyto hlasy musí vždy brát s rezervou. Protože pokud jde o podnikatele, který generuje velké peníze a najednou mu jakýmkoli způsobem klesnou tržby, tak to považuje za katastrofu. Ale ona to katastrofa ne vždy je. Můj osobní názor, je, že podnikat s každou vnější událostí půjde za státem a poprosí ho o peníze. To už se dostáváme zpátky do jiné doby. I podnikatelé by měli s riziky počítat.

Když už máš tuto zkušenost – jak má podle tebe novinář předejít tomu, aby se mu něco takového příště nestalo? Zvlášť v krizové, bezprecedentní etapě nějaké události.

Klíčem je asi nezakládat článek pouze na výpovědích toho zasaženého jednotlivce, ale doplnit taky informace o tom, jaké tržby měl v minulých letech, doplnit například stanovisko Ministerstva průmyslu a obchodu, které může být defenzivní, ale v tom příspěvku potom alespoň je. Protože když si novinář telefonuje se sklářem, nebo majitelem sklárny, kterému se děje nějaké příkoří, tak s ním v tu chvíli pochopitelně soucítí. Zvlášť když mu detailně popisuje, jak špatná ta situace pro něj je. Říká to s notnou dávkou emocí a novinář v tu chvíli musí vydechnout a udělat si odstup, nebrat to jako jedinou bernou minci.

Ve výzkumu, který dělám, pracuji i s pojmem morální panika. Znamená to, že se média extenzivně věnují nějakému negativnímu jevu a zveličují jeho reálné dopady. Měla jsi v určitou chvíli sama pocit, že je toto případ energetické krize?

Nejsem si jistá, jestli se to přímo týkalo energetiky, ale spíš krize spojené s válkou na Ukrajině obecně. Například v České televizi vidím v Událostech (*hlavní večerní zpravodajská relace ČT, pozn. autorky*) často mluvit Karla Havlíčka nebo Alenu Schillerovou. Je jasné, že jim veřejnoprávní médium musí dávat prostor. Jenže když tě jako diváka takoví mluvčí vkuse sytí negativními informacemi, když vyhrožuje tím, že domácnosti spadnou do chudoby a podnikatelé budou bankrotovat, tak to v člověku samozřejmě zůstane. A proto, že to divák vidí v České televizi, která je pro něj důvěryhodná, tak to pokládá za fakt. A přitom to tak být nemusí. To ale není chyba média, to je důsledek toho, jak v Česku vypadá politické prostředí. A že má v české společnosti silnou podporu hnutí ANO nebo například SPD, které pracuje s tímto narativem.

Má být potom úkolem novinářů takové informace vyvracet?

Vyvracet, nebo jim oponovat.

A má u vás v redakci takové vyvracení podporu?

My jsme ekonomická rubrika a šéfredaktor Tomáš Ventura mě v tomto maximálně podporoval, abych věci vysvětlovala. V jednu chvíli v mediálním prostředí Andrej Babiš razil myšlenku *„Zestátněme ČEZ, budeme moct domácnostem zlevnit energie na minimum“*. Když jsem mluvila s odborníky, tak mi bylo jasné, že to takto nefunguje. Řekla jsem našemu šéfredaktorovi, že chci napsat text, kde budu tu myšlenku o zestátnění ČEZu vyvracet. Napíšu, že šéf opozice něco říká, a ono je to ve skutečnosti trochu složitější. Náš šéfredaktor mě v tom podpořil a dal mi na zpracování čas. Vzhledem k tomu, že v té době ještě mediální skupina MAFRA patřila Andreji Babišovi, tak jsem si říkala, jestli s takovým textem nebude problém. A on nebyl. Byla po něm naopak poptávka, protože to lidi zajímalo.

Možná se budu trochu opakovat. Měla jsi ale pocit, že zpravodajské příspěvky, které v době energetické krize v českých médiích vycházely, byly pro čtenáře dostatečně srozumitelné?

Myslím si, že ano. To je ale možná trochu ovlivněné tím, že jsem za tu dobu, co se té problematice věnuji, ztratila odstup a více se v tom už orientuji. Pamatuji si třeba, jak se v Otázkách Václava Moravce o energetice hádali Karel Havlíček s ministrem průmyslu

a obchodu Josefem Síkelou. Mně to tehdy bavilo, přišlo mi, že je to vlastně zábavná a zajímavá debata. Když jsem se o tom ale bavila s jinými lidmi, tak těm už to tak skvělé nepřišlo. Protože po sobě neustále házeli výkřiky a občas složitými pojmy. Člověk, který do toho tématu není úplně zasvěcený, tak té debatě nemusí rozumět a nemusí ho to potom ani zajímat.

Dokázala bys říct, jakých článků bylo v krizi více potřeba?

Já asi s pokrytím českého mediálního prostředí byla spokojená. Jsem v tomto ohledu určitě neobjektivní. Přišlo mi ale, že článků, které například nabádaly k úspoře energií a k tomu, že se každý člověk může podílet na tom, aby za energie nezaplatil tolik, nebo příspěvků, které přinášely osvětu ohledně změny dodavatele a nabízely srovnání konkurenčních cen energií, bylo v té době dostatek.

Podle aktuálního výzkumu Reuters Institutu se mainstreamová zpravodajská média potýkají s kontinuálním odlivem zpravodajských publik. Může být podle tebe to, co prosazuje konstruktivní žurnalistika řešením takové situace?

Myslím si, že určitě. Pokud novinář mluví nebo píše jazykem svého publika. V případě zpravodajského portálu iDnes, který čtou především důchodci a spoustu lidí bez vysokoškolského vzdělání, tak není úplně na místě snažit se o komplexní a složité popisování události. Důležité je napsat to jednoduše a poutavě. Tak, aby to čtenáře v průběhu čtení neunavilo. Držet se jednoduchých pojmů a jedné linky zrovna u energetiky, která je složitá, je často obtížné, ale je to podle mě potřeba.

Mělo by plošné uplatnění konstruktivní žurnalistiky u vás v redakci podle tebe zastání ve vašem vedení?

Pokud jde o porozumění textu, tak určitě ano. Občas za mnou přišel i editor s tím, že něčemu nerozumí a potřebuje to vysvětlit, abychom to společně mohli napsat srozumitelně. Přicházely i situace, kdy už mi některé texty nebo jejich pasáže přišly moc polopatické, ale asi to tak nebylo. Asi bylo potřeba říct to tímto způsobem.

Oproti přípravě jednoduchého zpravodajského textu může být práce v duchu konstruktivní žurnalistiky nicméně minimálně časově náročnější. Člověk se například musí věnovat práci s daty, vytvářet z nich grafy a schémata, zkoumat různé alternativní úhly na problém, snažit se vyhledávat příklady, které poukazují na řešení problému. To vše může být poměrně časově náročné. Je pro něco takového v redakci prostor?

Prostor pro to podle mě je. Není ho samozřejmě moc, největší důraz se klade na publikování co nejrychlejšího aktuálního dění. Mě ale pokrývání rychlého aktuálního dění vždycky spíš stresovalo, takže jsem ráda, když si občas můžu „odpočinout“ u procházení analytických materiálů, u volání odborníkům a pokládání otázek, jak co funguje.

Máte pokrývání rychlého zpravodajství a psaní delších analytických výstupů v redakci s kolegy nějak rozdělené?

To vyloženě ne. Já se soustředím hlavně na energetiku. Pokaždé, když v Eklepu (*elektornická knihovna s materiály, která obsahuje vládní dokumenty zaslané do připomínkového řízení, konkrétní připomínky, jejich vypořádání aj., pozn. autorky.*) vyjde nějaká novinka, která by mohla mít přímý dopad na veřejnost, tak je nutné to co nejrychleji sepsat a vydat. To se ti ale nestává pořád. Takže když mám zrovna čas, tak můžu zase pracovat na těch dlouhodobějších, analytických věcech.

A psaní delších článků, na které je víc času, tedy upřednostňuješ?

Asi ano.

Když se zpětně podíváš na proběhlou energetickou krizi, udělala bys něco ty sama jako novinářka ve zpravodajství jinak?

Asi bych byla rezervovanější vůči podnikatelům. Oni mají svoje lobby, jedince, kteří se za ně perou. Držet si od nich trochu odstup je podle mě důležité. Nic víc mě asi nenapadá.

Příloha 3: Přepis polostrukturovaného rozhovoru s Jiřím Nádobou ze dne 29. 1. 2024

Už jste se někdy v rámci svojí kariéry potkal s pojmem konstruktivní žurnalistika?

Ano, potkal.

Co se vám jako první ve spojení s ním asociuje?

Asociuje se mi pozitivní přístup – psaní o tom, jak by šlo nějaký problém vyřešit. Takto si to aspoň překládám já. Je to něco, kdy se problém jenom nepopíše, ale naopak se předloží kriticky rozebraná ukázka toho, jak problém někdo úspěšně vyřešil nebo našel nějaký klíč, jak z něj ven. Následně z toho plyne nějaké ponaučení, co by se dalo dělat. Kromě toho, že si budeme pouze stěžovat.

Vybavujete si i další jiné zásady kromě hledání řešení, které konstruktivní přístup prosazuje?

Vybavuji si i podmínku, že je to řešení potřeba podrobit nějaké kritice. Dát čtenáři najevo, že i to, co se jeví jako východisko může mít i svoje slabá místa, problémy. Je třeba říct, že ti, kteří to řešení použili, určitě taky naráželi na určité překážky, to by se mělo vše dát pravdivě najevo. Vím, že potom existovala ještě další jiná pravidla, ale asi bych už z toho nechtěl dělat maturitu.

V rámci své kariéry jste prošel řadou médií. Nějakou dobu jste byl například i šéfredaktorem české verze magazínu Newsweek. Vybavujete si, že by se v jakémkoliv médiu, ve kterém jste působil, konstruktivní žurnalistice někdo z kolegů věnoval? Nebo se o tomto směru přinejmenším zmínil?

Že by se jí někdo vyloženě věnoval, měl ji jako svůj program, tak to ne. Setkal jsem se s tím spíše okrajově. Například s kolegy v Respektu jsme o tomto přístupu věděli, ten termín jsme používali, ale neměli jsme ho určitě nijak přesně vydefinovaný. Pouze jsme tušili, o jaký žánr jde. Zdá se mi, že ve zdejší novinářské obci se to občas někdo rozhodne vyzkoušet jako určité zpestření. Určitě to ale není mainstream, který by se v u nás používal, na který by se někdo systematicky soustředil. Spíše si k němu odskočí, aby si něco vyzkoušel, a pak to dělá zase postaru.

Čím si myslíte, že to je?

Myslím si, že média jsou naladěná na to věci spíše problematizovat. Je to určitý úzus, zajetý styl – hledání a popisování problémů. Novináři mají v hlavě, že čím větší problém popíšu, nebo se odváží ho rozebrat, tím lepší žurnalistiku dělají. Že to takto být nemusí, že jsou i jiné dimenze, tomu tolik pozornosti nepřikládají. Asi jednoduše trvá, než se něco takového novináři naučí.

Jedním z atributů, které žurnalistika akcentuje, je například orientace na budoucnost. Vy jste zmínil orientaci na řešení. Patří podle vás práce s takovými atributy k práci novináře ve zpravodajství?

Myslím si, že určitě. Téma energetické krize jste si vybrala si dobře. I já jsem měl pocit, že se v jistou chvíli všechno popisovalo velmi dramaticky, skoro až apokalypticky. A s odstupem času se ukázalo, že to tak hrozné nebylo. To stejné se teď podle mě děje kolem Green Dealu (*soubor politických iniciativ Evropské komise, jehož cílem je do roku 2050 dosáhnout uhlíkové neutrality, pozn. autorky*) – panuje tady společenská nálada v tom smyslu, že je všechno špatně, že to prohloubí drahotu a komplikuje to energetickou situaci. Možná by stálo se na koukat více konstruktivně.

Snažíte se o takovou konstruktivnost i vy sám, když připravujete zpravodajské příspěvky? Zmínili jsme atributy jako orientace na budoucnost nebo na řešení.

Asi se snažím. Ale ne že bych to dělal důsledně jako program každého článku. Spíš se na to snažím myslet. Sdílím znepokojení z toho, že naladění médií je negativní a že problémové zprávy mají prim. A že by bylo dobré to proložit něčím ne nutně pozitivnějším, ale minimálně ukazujícím na to, že se i něco povedlo, že má něco řešení. Takže ano, snažím se na to myslet, ale asi méně, než bych měl. To, co jsem řekl předtím, platí i na mě – jen tak občas si k tomu odskočím. Teď mám v hlavě jednu energetickou story, kterou bych chtěl tímto konstruktivním způsobem pojmout, ale je to i pro mě jen určité vybočení z hlavního proudu.

Můžete být konkrétnější, o čem konkrétně byste chtěl psát?

O jedné průmyslové firmě, která celý svůj provoz energeticky přebudovává v zelenější řešení. Kolem své továrny investují do větrných elektráren a přestavují celou linku, aby byla úspornější. Čerpají na to docela velké dotace od státu a je to určitý kontrapunkt k tomu, co se od průmyslových firem v dnešní době nejčastěji slyší. Například to, že je Green Deal zničí, protože na tranzici nemají peníze a že jsou to pro ně zvýšené náklady. Najednou je tu příklad z praxe, kdy někdo využil příležitost a snaží se té situaci přizpůsobit. A na první poslech to zní tak, že se jim to i docela daří. Nejspíš to taky nebude úplně jednoduché, takže v duchu solutions journalism se pokusím ptát kriticky – s čím konkrétně měla firma náklady a kde byla úzká místa. Přijde mi ale, že to bude zajímavý příspěvek do obecného povědomí o tom, že český průmysl skončí, protože jsou na něj kladeny vyšší nároky, které nemá šanci unést.

Myslíte si, že je ze strany čtenářů o takový typ článků poptávka?

Myslím si, že určitě. Když jsem před chvílí například mluvil o tom, že všichni jsou naladěni na to, aby chrlili negativní zprávy, tak to je podle mě jen určitý stereotyp. Že dobře napsaný nebo poskládaný článek lidi nedělí na negativní a pozitivní. Myslím si, že zájem určitě existuje. Proč by měl být zájem jen o apriori negativní a problematické věci? Říkám to ale spíše pocitově. Mohlo by se občas zdát, že mají redakce určitou kvótu. V tom smyslu *„dobře, teď máme 5 negativních zpráv, proložíme to jednou pozitivní“*. Myslím si, že takhle to není. Spíše to souvisí s tím, že nám nějaké téma přijde zajímavé. Nepřemýšlíme apriori o tom, že jde o jiný styl, a že uděláme změnu. Když jsem o tom příběhu popisovaném předtím slyšel, tak jsem si řekl, že to bude zajímavé téma samo o sobě. Nešel jsem do toho určitě s tím, že jsem chtěl napsat pozitivní článek a úmyslně jej hledal.

Když se teď přesuneme k tématu proběhlé globální energetické krize – konkrétně krachu společnosti Bohemia Energy, která v Česku krizi na trhu s energiemi pomyslně odstartovala – jaké informace bylo za vás osobně nejdůležitější předat publiku?

To se trochu vyvíjel. V první fázi to byly informace o tom, co čeká klienty. V druhé fázi se řešilo, jak velké je riziko této události. Jinými slovy, že začnou stoupat ceny energií i pro ostatní, že podobný osud můžou potkat i jiné firmy a následkem toho najednou bude dalších milion zákazníků bez dodavatele energií, kteří se budou muset k někomu přihlásit a nebude pro ně dostatek dopředu nakoupené energie za nízké ceny. V třetí fázi bylo důležité zjistit, jak to ta firma celé provedla. Že z té situace vyvázla bez bankrotu nebo trestu pro ty, kteří tu situaci přivodili. S tím byla podle mě dlouho spojená všeobecně vnímaná křivda a novinářům se to asi celé dopovědět nepodařilo. Teď byste chtěla asi slyšet i nějakou pozitivní věc. Ale vůbec nic mě nenapadá.

Dokázal byste říct, o jaký typ informací byl v době krachu Bohemia Energy ze strany publika největší zájem? Jinými slovy, co podle vás chtělo publikum od zpravodajských médií v té době nejvíc slyšet?

Jak jsem říkal předtím, spoustu lidí asi zajímalo, jak si to ta firma mohla dovolit, jak jim to mohlo tak snadno projít. Toto zůstalo trochu nevysvětlené.

Snažil jste se vy sám to vysvětlení najít?

To je spíše moje reflexe toho, co by bývalo bylo dobré udělat. Asi jsme to neudělali, ale přesně si to už nepamatuji. Spíše jsme se snažili řešit systémovou stránku věci, protože to pak nabralo

rychlý spád. Najednou vyvstala otázka, co bude s cenami energií dál. To bylo tuším v listopadu. A pak už přišla válka na Ukrajině a Bohemia Energy se jako izolované téma neřešilo. Překryla to úplně jiná vlna, kdy se kolem energetiky začaly řešit úplně jiné věci.

Když se tedy situace ještě zhoršila s příchodem ruské agrese na Ukrajině, čemu jste se v redakci snažili nejvíce věnovat? I třeba v reakci na dopisy čtenářů.

Z té doby si pamatuji dopisy čtenářů s reakcemi ohledně toho, jak obrovsky stoupají ceny. Lidé se najednou ocitali tváří v tvář několikanásobným účtům a ptali se, jak je to celé možné. Takže toto se v redakci hodně řešilo. V první fázi agrese bylo otázkou, jestli bude dostatek plynu a jak se bude situace řešit. Nebo jestli vůbec pokračovat dál s dodávkami ruského plynu. V první den války jsem například mluvil s vládním zmocněncem pro energetiku, který navrhoval ruský plyn úplně odpojit, což se v první fázi neuskutečnilo. Ten první půlrok jsme se zabývali hlavně tím, jestli se Česko, potažmo celá Evropa, může bez ruského plynu obejít, a tím pádem přispět k tomu, aby se Rusku dál nepřispívalo. Řešili jsme to dilema, že není ideální do Ruska posílat peníze, ale není ani žádoucí zastavit chod celé české ekonomiky. Pamatuji si, že ze začátku ta myšlenka kompletního odpojení byla hodně odvážná. Ale přitom zásadová věc, kterou musíme udělat. S postupem času se ukázalo, že to tak jednoduché nebude. Hodně se řešilo i zdražování jako takové – jak je to možné, jak tomu předejít a co je s tím možné udělat.

Tyto otázky veřejnosti jste se potom snažili v článcích nějak adresovat....

Ano.

Dalo se podle vás při psaní článků o energetické krizi uplatnit něco z atributů konstruktivní žurnalistiky?

V Respektu jsme se snažili dívat do jiných zemí – například do Skandinávie – a zmiňovat, že by to bez ruského plynu mohlo nějak fungovat. Byť byla závislost na něm obrovská. Chtěli jsme ukazovat, že jsou tady i jiná řešení. Že o to více má teď něco do sebe spoléhat se na nefosilní zdroje. Najednou dávalo mnohem větší smysl ukazovat příklady toho, kde to takto funguje. Jel jsem například do jedné obce v Německu, která se prezentovala tím, že je soběstačná a nefosilní co se výroby energie týče. Ten příběh se potom trochu zkomplikoval, ale snažil jsem se hledat příklad toho, jak se dá žít jinak než dřív bez závislosti na ruském plynu. Vznikla také řada článků o tom, jak se různí jednotlivci snažili žít samostatně, různé pasivní domy. Určitě tady byly nějaké pokusy najít v té situaci něco jiného, než že jde o úplnou katastrofu. První rok války jsem jel do Norska. Snažil jsem se popsat, jak tam společnost

funguje a jestli je například možné se více opřít o norský plyn. A pochopit, jak funguje norská společnost, která svoje fosilní zdroje vůbec nepoužívá.

Když se podíváte na situaci zpětně, jak podle vás česká média přistoupila k pokrývání energetické krize?

Myslím si, že se hodně vezla na vlně veřejnosti, která tu událost vnímala negativně a panicky. V určité chvíli to bylo pochopitelné, protože nikdo nevěděl, jak moc ještě ceny porostou. Často mají ale média sklony k tomu – podobně jako politici – využít nálady, která ve společnosti existuje a jít jí naproti, přiživit se na ní. Tím se potom všechno zpětně multiplikuje v určité spirále. Upřímně ani nevím, jaká má být ta správná cesta. Média se samozřejmě snaží odpovídat na poptávku z publika. Přijde mi, že se i teď v médiích občas objeví triviální titulek v tom smyslu, že jsou energie drahé, my s tím nedokážeme nic dělat a souvisí to i s tím, že musíme přistupovat na zelená řešení, která nedávají smysl. To mi celé přijde dost nekonstruktivní, naopak trochu destruktivní. Možná je to ale i mým nastavením. Že do toho promítám svoje hodnoty a myslím si, že Green Deal není úplný nesmysl. Rozčiluje mě, když to někdo apriori odsuzuje, aniž by se v té dohodě snažil najít hlubší smysl.

Zmínil jste, že jste se v době energetické krize snažil hledat příklady různých alternativ v zahraničí. Chápu to správně, že to byl jeden z hlavních rysů toho, jak jste se k pokrývání energetické krize snažil přistoupit?

Respekt je celkově naladěný na to, že fungovat zeleně dává smysl. Toto jsme do toho tématu hodně promítali, celé se to nějak propojilo. Obejít se bez Ruska, to byla jedna z hlavních tezí, pro kterou jsme se snažili najít argumenty. A druhá – s tím spojená věc – bylo právě propojení se zelenými energiemi. Proto jsme se snažili hledat konkrétní příklady toho, jak by to šlo zrealizovat. Německo bylo například velká inspirace, i když se jim to úplně nepovedlo. Ale ten přístup je tam trochu jiný – v tom smyslu, že se snaží od ruského plynu odpojit a udělali to.

Když už mluvíte přímo o redakci Respektu, při zpracovávání teoretické části práce jsem vyhledávala různé příklady médií, které s atributy konstruktivní žurnalistiky pracují, nebo se je přinejmenším snaží aplikovat. Mám z toho osobně pocit, že tenhle pomalý styl novinářské práce – kdy se vyhledávají úspěšné příklady řešení problémů, kdy se hledají širší souvislosti a alternativní pohledy na problém – je pro Respekt docela příznačný...

Určitě. Poslední rok dva jsme měli v Respektu v podstatě doktrínu, že publikum už má negativních věcí dost. Naplnit časopis pouze tím, že se na nás valí problémy ze všech stran,

nebylo dramaturgicky žádoucí. Aktivně se skladba časopisu dělala tak, aby tam byly i trochu jiné tóniny než ta standardní. Jeden kolega to v jednom emailu nazval *'feel good'* témata a pak se na ně i soustředil. Samozřejmě, že člověk nemůže ignorovat, v jakém stavu se ocitá klimatická krize a válka a že svět není ideální. Nemyslím si, že je to vyloženě solutions journalism, ale snažili jsme se přímo aktivně najít něco, nad čím se člověk může zamyslet, aniž by to byl tradiční koncept *'toto je problém, který někoho trápí a my rozebereme, kdo za to může'*. Hodně jsme se tím inspirovali u The Atlantic, který Respekt občas překládá. Tam v tom byli ještě o kus dál, opravdu uměli zapomenout na tíži světa a dívat se na problém úplně jinak. Kolega jel třeba taky s rodinou na dovolenou v dodávce a napsal o tom velký feature na 6 stránek. To určitě nebyl solutions journalism, spíše hledání jiného způsobu jak a o čem psát. Ale ano, Respekt se snažil na takový způsob práce aktivně myslet.

Když teď styl práce Respektu porovnáte se svým aktuálním působištěm – Seznam Zprávami – pozorujete výrazný rozdíl?

Seznam je ryze zpravodajské médium a věnuje se tomu, co se právě děje, reaguje na aktuální události. Ta dramaturgie je tedy oproti Respektu trochu odlišná. Seznam si nemůže říct, že začne psát o něčem mimo čas a prostor. A diktát událostí je bohužel takový, že zpravodajství úplně pozitivní není.

Máte tedy pocit, že do aktuálního, rychlého zpravodajství, konstruktivní žurnalistika spíše nepatří?

Nejdřív se musí odbavit základní proud toho, co se děje, a to co se děje z velké části opravdu tvoří problémy. Novináři nejspíš berou jako svoji hlavní povinnost upozorňovat na to, že se někde odehrává nějaké příkoří. Až když je toto odbyté – v hlavě jednotlivců redakce i v redakci jako celku – tak se teprve můžeme věnovat této nadstavbě, tomuto speciálnímu žánru. Takto o tom, řekl bych, většina z nás přemýšlí.

Takže ten přístup vnímáte jako nadstavbu?

Nadstavbu, nebo takový doplněk. Teď například v Seznamu pracujeme na projektu, kterému říkáme Česká elita. U něj přímo aplikujeme apriori pozitivní přístup a někdy mě až trochu děsí, jak moc nekonfliktní to je. Díváme se na stovku českých firem a popisujeme to, co se jim daří, hledáme v tom úspěch. Řada těch rozhovorů se odbavuje v režimu rychlého videa, kdy se s majitelem firmy bavíme 20 minut o tom, co ta firma dělá a jak se jí něco povedlo. Nejde se tam vyloženě do konkrétních problémů. Toto je možná věc, která je nastavená opravdu

pozitivně. U tohoto konkrétního žánru mám pocit, že se v žurnalistice kyvadlo posunulo na úplně druhou stranu. Před zhruba 20, 25 lety, když jsem v médiích začínal, tak bylo v ekonomickém zpravodajství spíš nemyslitelné popisovat, že se někomu něco povedlo. Takové ty americké story à la Forbes se u nás vůbec nedělaly. Přišlo nám, že je to reklama, vůbec na to nebyl v médiích prostor. Teď jsme sice hodně odbočili od energetiky, ale jde spíše o to nastavení. Pak se to nějakým způsobem hnulo. Strávil jsem 5 let ve Forbesu, když jsme ho v Česku zakládali. Bylo to těsně po ekonomické krizi, my jsme převzali to, co Fobres dělá desítky let, a najednou to u čtenářů zafungovalo. Potom se stejného konceptu chopila i ostatní česká média. O českém byznysu je převážná většina zpravodajství v pozitivním duchu. Nejlepší novináři si konkurují v tom, že někoho získají k exkluzivnímu rozhovoru. Velké profilové rozhovory jsou dělané pozitivně. A jak už jsem řekl, občas mě trochu děsí, že ti podnikatelé dostávají pochvalný prostor úplně zadarmo. Kdyby novinář výrazně problematizoval něčí fungování, ten člověk se s ním potom už nebude bavit. Jelikož je poptávka po obsahu, který popisuje, co dělají nejlepší lidé v byznysu, tak si podnikatelé můžou vybírat.

Je ale otázka, jestli žurnalistika, která se snaží potlačit konflikt, je stále ještě konstruktivní. Vůči potlačování konfliktu a slučování s pozitivními zprávami se zastánci konstruktivního žurnalismu naopak poměrně jasně vymezují – s tím, že takto ten přístup nefunguje...

Rozumím. Chtěj jsem jen říct, že mám pocit, že lidé, kteří mají v rukou ty největší firmy a stojí za největším českým byznysem, mají opravdu na výběr, s kým se budou bavit. Pokud se někdo začne ptát moc kriticky, tak mají možnost začít se bavit s někým jiným. V tomto segmentu to určitě není tak, že by všechno bylo negativní. Leckdy to může být až lacině pozitivní.

Myslíte si, že by to do budoucna mohl být problém také pro zbytek zpravodajství? Že se naopak o všem začne referovat příliš pozitivně v obavě, že už zprávy publikum nebude chtít konzumovat...

To zase nevím. Myslím si, že česká média jsou v zásadě zdravá. Personálně je ten v problémech, ale mám pocit, že se to časem nějak vyvine. Jak jsem říkal předtím – dříve bylo nemyslitelné se na někoho dívat s obdivem, že se mu něco povedlo, pak se to překlátilo ke svébytnému žánru ‚*Jak se vám to povedlo?*‘ a teď se to asi vyvine někam dál. Je tady spousta lidí, kteří píšou o byznysu, a kteří se s tím nespokojí. Třeba se tento formát vyčerpá a bude to příliš vyčpělé.

Zmínil jste předtím americký magazín The Atlantic, který překládá týdeník Respekt. Vy přispíváte například i pro sesterskou organizaci britského týdeníku The Economist, The Economist Intelligence. Byl podle vás charakter zpravodajského pokrytí energetické krize v zahraničí oproti tomu českému výrazně odlišný?

Myslím si, že to bylo dost podobné. Sem tam se někomu povede něco originálního, co zafunguje. Abychom to pak ale nehodnotili optikou pár úspěšných příkladů. I v zahraničí ze začátku všichni novináři nejvíce řešili to, že hrozí energetický problém. A on asi v jistou chvíli opravdu hrozil. To se asi těžko dalo v tu chvíli popsat nějak radostně. Česká závislost na ruském plynu byla v té době navíc obrovská.

Jinými slovy byste tedy řekl, že negativní tonalita zpravodajství byla vzhledem k situaci opodstatněná?

Myslím si, že ano. Že v tu chvíli bylo všude zpravodajství negativní. V tom smyslu, že máme problém.

Je nějaký typ zpravodajských příspěvků, kterých mělo v době energetické krize vznikat více?

Možná se mohlo více do hloubky popisovat to, jak se problémy s energiemi řešily v jiných zemích. Když se například hledaly různé záchranné programy, cenové stropy, tak se pokaždé jen okrajově zmínilo, jak to například řeší v Rakousku. Neviděl jsem ale, že by se do toho někdo více ponořil. Potom, když se řešilo, že se udělají cenové stropy na elektřinu, tak se například ve veřejném prostoru ozývalo, že na Slovensku a ve Francii jsou ty cenové stropy ještě níž než u nás. Andrej Babiš pořád mluvil o tom, že bychom měli mít elektřinu za 1,50 Kč jako to mají na Slovensku. S Janou Klímovou jsme se zrovna ve čtvrtek bavili o tom, že situaci Slovenska nebo Francie nikdo pořádně nerozebral. Pokaždé se to jen zmínilo, a to například беру jako určitý dluh. Myslím si, že mohly vznikat extra články do hloubky jen o tomto tématu. Aby se bylo o co opřít ve chvíli, kdy se ve veřejném prostoru například ozvalo, že bychom měli růst cen energií řešit stejně jako to udělali na Slovensku. V tu chvíli mohl novinář říct, že to bylo trochu jinak, než jak ten člověk tvrdí, nebo jak to zjednodušeně ze situace může vyplývat.

Myslíte si tedy, že některé zpravodajské články, které vycházely na téma energetické krize, tu problematiku příliš zjednodušovaly?

Spíše si nepamatuji text, o němž bych věděl, že se k němu můžu vždycky vrátit. Myslím v kontextu toho, jak tu situaci s nárůstem cen energií řešili na Slovensku nebo ve Francii, když

použili trochu jiný model než u nás. Druhá věc je, že se šíří spousta dezinformací kolem toho, jak by bylo lepší, kdybychom přestali fungovat v rámci jednotného evropského trhu a nechali si svou elektřinu pro sebe. To je určitý narativ ‚levně tady vyrábíme a draze za to platíme, je to zbytečné a je to celé nějaký podvod‘. Tímto žije v dnešní době část veřejnosti a taky cítím, že je tu ze strany novinářů určitý dluh nějak to celé objasnit. V tuto chvíli se o tom mluví v rovině nesmyslu, který se ozývá někde na Václaváku (*informant odkazuje k protivládním protestům na Václavském náměstí, při kterých demonstranti poukazovali mimo jiné na zdražování energií a růst spotřebitelských cen jako takových, pozn. autorky*), ale nikdo se toho ale pořádně nechopil a nevysvětlil to. Takových dezinformací je ve veřejném prostoru samozřejmě mnoho, klobouk dolů před všemi, kteří se vyvracením dezinformací zabývají nějak systematicky, například na iRozhlasu. Reagují na ně a popisují, co je špatně.

Když se teď ještě vrátím k Respektu, nemůžu nezmínit Váš článek *Kdo nafoukl inflaci ze srpna 2023*. Text je velmi analytický, nahlíží problematiku zdražování z poměrně nestandardního úhlu, snaží se situaci vysvětlovat v kontextu. Na první pohled se může zdát, že jste se při jeho realizaci řídil principy konstruktivní žurnalistiky. Na ni jste ale, pokud to chápu správně, při přípravě článku primárně nemyslel...

To určitě ne. Tento článek naopak vnímám jako zcela klasický koncept, kdy se najednou ukázalo, že je problém někde jinde, ale je to v podstatě jenom další problém. Že máme inflaci, která je uměle zvednutá ještě více než by musela, protože situace využily leckteré firmy. Andrej Babiš byl v tom článku využit jako určitý symbol toho, jak celý mechanismus fungoval. Nejcennější mi přišlo zjištění, že existuje něco jako růst ziskovosti podniků, růst marží, které zvedají cenu, a že to je určitý makro problém. A že to je vidět v agregátních číslech, nejen individuálně za pár firem, které zveřejnily své hospodářské výsledky a ukázalo se, že mají dvakrát třikrát vyšší zisk, přestože je krize. Rozhodně jsem do toho nešel s konceptem, že by šlo o solutions journalism. Nepřišlo mi to jako dobré řešení. Naopak jsem vyloženě popisoval problém.

Rozhodně se ale jedná o článek, který se na problém snaží nahlížet z trochu jiného úhlu. Motivovala vás k jeho sepsání například i skutečnost, že se o ziskovosti firem v době krize tolik nemluvilo?

Hlavním impulsem bylo, že Agrofert zveřejnil své hospodářské výsledky. Jednalo se o teorii, která se zprvu jevila trochu pořídně, ale pak se k ní začaly přidávat další důkazy. Hlavní opora pro text byla další již zveřejněná data – například z ČNB měli pro toto docela robustní analýzu.

Pak se například ukázalo, že rostou příjmy z podnikových daní. Byla tam trochu zbytečná pasáž o tom, jak zdražuje mléko, ta mohla být určitě kratší, ale to už je jedno... Tam jsem se snažil někam dostat, a nakonec jsem si uvědomil, že to nikam úplně nevedlo.

Mně to naopak přišlo zajímavé. Přišlo mi, že určitá metafora na něčem, co publikum důvěrné zná, může některým lidem pomoci popisovaný jev pochopit. Další má otázka směřuje k tomu, co jste sám zmínil – text obsahuje spoustu čísel, analýz i grafickou vizualizaci dat. Jak složité je takový analytický článek připravit?

Jak moc je to náročné? Já mám vlastně takové věci rád. V Respektu bylo určitou linkou, že je dobré se opírat o jasná data. Často jsme kritizovali vládu za to, že se rozhoduje bez dat a analýz. Když novinář něco tvrdí o ekonomice, což je sféra činnosti, kde je čísel spousta, je to tvrzení dobré něčím vypočítat. Když je článek o ekonomice bez číselného podkladu, tak příliš neobstojí. Jakékoliv tvrzení by se mělo opírat o konkrétní data.

Vychází podle vás takových analytických článků v českých zpravodajských médiích dostatek?

Možná by jich mohlo vycházet víc.

Má poslední otázka se týká již diskutované negativity ve zpravodajství. Mediální výzkumy z posledních let – například výzkum Digital News Report od Reuters Institutu – poukazují na mírný, ale kontinuální odliv zpravodajských publik a ztrátu důvěry v mainstreamová média napříč mediálními trhy po celém světě. Jak by podle vás měla zpravodajská média zůstat pro své publikum v dnešní době relevantní?

Asi se snažit přijít věcem na kloub a dobírat se pravdy. O to jsme se ale snažili vždycky. V kontextu toho, co tady společně řešíme, možná ubrat plynu na tónině, že je všechno špatně, a že se celý svět řítí do záhuby. Tím je publikum nejspíš opravdu přesycené. Možná najít cestu, jak nelakovat svět narůžovo, popisovat ho, jaký je, ale zároveň to dělat pro publikum přijatelnou cestou. Když nad tím teď přemýšlím, to je nejspíš velká výzva pro novináře. Normálně nad tím člověk systematicky nepřemýšlí, ale je to určitě důležité. Budu se toho teď sám snažit držet.

Příloha 4: Přepis polostrukturovaného rozhovoru s Martinem Petříčkem ze dne 5. 2. 2024

Setkal jste se již v rámci svojí novinářské kariéry s pojmem konstruktivní žurnalistika?

V rámci své práce jsem se s ním neseťkal. Teprve když jste mi emailem poslala ten článek, který jsem četl (*autorka práce poslala informantovi článek se základními informacemi o tom, o co se konstruktivní žurnalistika snaží ve zpravodajství aplikovat, pozn. autorky*). Že bych se s tím termínem setkal přímo v práci, nebo že by to po mně v redakci někdo přímo vyžadoval, tak to ne. Na rozdíl od některých novinářů, se kterými jste už mluvila, nemám vystudovanou žurnalistiku. Jsem ekonom, takže fenomény jako teorie a trendy v žurnalistice úplně nesleduji.

Pokud byste neměl být ovlivněn tím, co jsem vám ke konstruktivní žurnalistice poslala, jaká by byla ve spojení s tímto termínem vaše první asociace? Může být neutrální, negativní i pozitivní.

Konstrukce jako budování něčeho – takže by to mohlo souviset s tím, že má novinář přinášet nějaká řešení nebo konstrukce, konstrukty.

Když mluvíte o budování, nenarážíte tím například na budovatelskou žurnalistiku?

K budovatelské žurnalistice 50. let by to možná trochu svádělo, ale vlastně úplně nevím. Spíše bych zůstal u poskytování řešení. Že je to žurnalistika, která se snažím působit určitým způsobem normativně – hledat normy nebo nějaká řešení.

Fenomén konstruktivní žurnalistiky mimo jiné akcentuje, že by mediální sdělení mělo v publiku indukovat pozitivní emoce. Docílit se toho snaží například hledáním či pokrýváním úspěšných řešení problému nebo snahou dívat se do budoucnosti. Patří podle vás takové principy k práci novináře ve zpravodajství?

Obecně si myslím, že ano. Upřímně si nejsem jistý, jestli by mělo být náplní novinářské práce hledání řešení. Pokud ale popisuju nějaký fenomén, tak se snažím popsat stav, který byl v minulosti, popíšu stav současný a podívám se na to, jaké jsou možné trendy do budoucna. To je můj způsob práce a každý to sice může mít trochu jinak, ale nastínit možné scénáře a vývoj tématu, nebo popsat možný vývoj tématu do budoucna, je určitě součástí novinářské práce. Otázka je, jestli by sám novinář měl přinášet návrhy řešení konkrétního problému. Já teď například psal článek o dekarbonizaci a je otázkou, jestli by novinář sám rozhodovat o tom, jestli je cesta dekarbonizace špatná nebo není. Myslím si, že takové rozhodování už novinářům

určitě nepřísluší. Pokud se bavíme o zpravodajství, říkat, jak by něco mělo být, už podle mě přesahuje určité hranice novinářské práce.

Pokryvání řešení – například úspěšných příkladů toho, jak se stejný nebo podobný problém podařilo vyřešit někomu v minulosti či jinde na světě – by podle vás součástí zpravodajství být mělo či nikoli?

Pokud zůstaneme u dekarbonizace, můžeme se například opřít o konkrétní studii – řekneme že do roku 2050 to bude stát tři a půl bilionu korun a je to jedna z možností. Proti tomu může stát opačný názor, že se touto cestou vydávat nemáme, jelikož je to problém. Postavit proti sobě dvě možná řešení do článku tedy dává smysl. Myslím si, že z pohledu novináře by ale nemělo být řečeno, *Pojďme dekarbonizovat, protože si myslím, že je to správně*.

Bylo podle vás atributy pokrývání řešení nebo nahlížení do budoucnosti možné uplatnit při referování o energetické krizi? Bavíme se o období od krachu společnosti Bohemia Energy v říjnu 2021 do vládního zastropování cen energií pro domácnosti a vybrané firmy na podzim 2022.

Pokud začneme pádem Bohemia Enegru, tak se tehdy bez energií ocitlo přibližně 900 tisíc odběratelů. V tuto chvíli nejspíš úkolem novinářů je, aby se čtenářům pokusili poradit, co můžou v takovou chvíli dělat. Tady se nejspíš do určité míry dá říct, že hledat nebo navrhování řešení možné je. Vždy by ale mělo vznikat na základě možností státu, jiných dodavatelů a stakeholderů. Ve smyslu hledání toho, co by se mělo dít, by novinářům při popisu dané situace nebo nástinu budoucnosti formulace řešení příslušet neměla. Aby například říkali, že by bylo dobré odstříhnout se od západní Evropy, protože vyrábíme elektřiny dostatek. Nebo že by se měly zastropovat ceny, protože to pomůže občanům. Novináři můžou nastítnit scénáře, co stát může udělat, aby lidem pomohl. Ale neměli by se přiklánět se k jednomu konkrétnímu scénáři.

Poté, co ukončila činnost společnost Bohemia Energy, obsahoval jeden z vašich článků, který jste tehdy ještě publikoval pro web iDnes.cz, podtitulek *„Zachovejte klid“*. Mělo by být úkolem novináře ve zpravodajství nějakým způsobem v bezprecedentní či složité krizové situaci uklidnit společnost?

Ted' je otázka, jestli to byl můj podtitulek.

Byli jste tam celkem tři autoři...

No, vida. Je samozřejmě rozdíl mezi tím, co si tady říkáme s odstupem, když jsme relativně v klidu, a tím, co novinář udělá v té konkrétní vypjaté situaci. Jestli ‚nevypadne‘ v danou chvíli z konceptu toho, co by v normální situaci nedělal, a ve chvíli, kdy je pod tlakem uzávěrky, tak například nereaguje jinak. Já si ale myslím, že by to novináři neměli dělat, že by neměli uklidňovat společnost. Od toho jsou tu jiní hráči – takovou informaci můžou například zprostředkovat politici, nebo šéf ČEZu – u nich to dává smysl. Ale aby to říkali novináři sami za sebe, to už mi přijde moc.

Myslíte to tedy tak, že hlavním posláním novináře by mělo být v bezprecedentní situaci informovat?

To v uvozovkách posláním je podle mě informovat racionálně. Za ‚Zachovejte klid.‘ už je jistá emoční linka. Byť novináři často rádi vzbuzují emoce svými vyjádřeními, tak do tohoto typu článku se to podle mě příliš nehodí.

Mění se nicméně podle vás míra společenské odpovědnosti novináře, když se objeví nějaká krize?

Měla by být pořád stejná, neměla by se měnit. Ale samozřejmě na toho novináře to klade mnohem větší nárok. Když si například vzpomenu na vystoupení Písaříka (*někdejší ředitel Bohemia Energy, pozn. autorky*) na podzim 2021 po pádu Bohemia Energy, tak si nevzpomenu na jinou tiskovou konferenci, kde by se objevilo tolik novinářů. Přišlo sem přibližně 40 lidí, do té doby na energetické tiskové konference skoro nikdo nepřišel. Rozhodně ne v době covidu, kdy se na tiskové konference prakticky nechodilo. Z pozice Písaříka to bylo zahráno neskutečně emocionálně, rozbřečel se tam. Podle mě by novinář na takovou hru neměl skočit. Z této strany tam byla emoce, novinář by to měl určitým způsobem zprostředkovat a zanalyzovat, ale neskočit na jeho narativ. Je důležité, aby si novinář v takové situaci udržel odstup od aktéra, který se snaží na publikum zapůsobit tak, že mu pouze nepřála situace, a že on je ta kladná postava.

Prudký nárůst cen, kterého jsme konkrétně v Česku byli svědky právě od pádu Bohemia Energy, byl v mnoha ohledech bezprecedentní. Čím ta situace byla složitá pro vás jako ekonomického novináře?

Jsem především analytik. Jedna věc je tedy události nebo konkrétní jevy popisovat, druhá je s využitím různých zdrojů situace analyzovat. Samozřejmě nemám žádné ekonomické modely,

protože jsem pořád ‚jenom‘ novinář, ale i do článků se snažím přinášet analýzu aktuálního dění. V situaci, která s ukončením činnosti Bohemia Energy vznikla – pokud si to správně pamatuji – vůbec nebylo jasné, co za tím stojí. Tedy proč ceny energií tolik rostou. Tehdy jsem mluvil o některých faktorech, proč k růstu docházelo. Ale ten nejdůležitější – že už v té době Gazprom snižoval dodávky do Evropy, což bylo nejprve za nárůstem ceny u plynu a následně i u elektřiny – se v té době nikde neobjevil. Jako novinář jsem se k tomu nedostal a celou dobu mě zajímalo, proč cena tolik roste. V první fázi jsem se tedy snažil zjistit a analyticky popsat, proč k tomu dochází, jaké dopady to může mít na ceny pro spotřebitele. To se ale nepodařilo.

Tím myslíte, že se v první fázi nepodařilo zjistit, co konkrétně stojí za nárůstem cen?

Ano. Nepodařilo se zjistit, jaké jsou faktory za tím, že cena tolik roste. Že se cena vyvíjela – rostla a klesala – k tomu docházelo i dříve. Například v roce 2008 nebo 2009 za tím byly spekulace, jednoduše se tedy dalo popsat, co za tím nárůstem je. V roce 2021, kdy výroba byla utlumená, bylo najednou velké překvapení, že cena elektřiny narůstá. To, že za tím může být Rusko nebo Gazprom, to tehdy nikdo pořádně nevěděl, nebo jsem se k tomu já osobně alespoň nedopátral.

Já coby laik jsem kupříkladu přemýšlela nad tím – i s ohledem na určité uklidnění společenské situace, nerozdmýchávání paniky – zda nebylo možné podívat se na předchozí energetické krize, ke kterým došlo v historii. A z toho se pokusit vyvodit, že jde o přirozený cyklus, a že ceny energií takto neporostou do nekonečna a zase se ustálí. Něco takového nebylo možné?

To nejde nikdy, každá situace je totiž unikátní. Zrovna dnes mi někdo psal, že má k dispozici analýzu s výhledem cen elektřiny do roku 2030. Příliš ale nevěřím tomu, že něco takového jde. Pokud by to mělo být pozitivní, tak byste mohli například napsat ‚*Počkejte, přežene se to, nepanikařte a za rok to bude lepší.*‘. Ale co když to za rok lepší nebude? Co když za rok ceny budou dvojnásobné? Je pravda, že se v této době objevovaly určité scénáře, a že někdo ve veřejném prostoru tvrdil, že cena energií znovu klesne. Ale ono se to nestalo. V roce 2021 cena rostla, potom i po začátku války na Ukrajině několik měsíců rostla až do srpna, a pak teprve začala klesat. Tvrdit, že má být veřejnost v klidu, že se to nějak přečká, od toho jsem já osobně byl daleko. Protože zkrátka nikdy nevíte, co přesně se s cenami stane.

Pokud byste tedy měl shrnout, v čem ta situace pro vás byla složitá, bylo by to v obtížnosti analyzovat příčiny nárůstu cen?

Jednoduché bylo poradit lidem, co můžou a nemůžou dělat, na co mají nárok. Například popsat, že spadnou pod dodavatele poslední instance, potom si můžou vybrat nového dodavatele, fixovat nebo zvolit klasický ceník, i když na ten už v té době nejspíš nikdo nebral, protože na tu situaci nikdo nebyl připravený. Složitě bylo rozklíčovat nebo zanalyzovat, co za tím cen růstem stálo. Tuto odpověď jsem chtěl jako novinář čtenářům přinést. Abych jim předal nejpravdivější možný popis skutečnosti.

Co jste se tedy svému publiku snažil v době největšího růstu cen předat za informace?

Za prvé jsme se snažili předat rady – tedy co v té konkrétní situaci mají lidé dělat. Nakonec šlo o něco, co ‚průměrného‘ čtenáře iDNES.cz nejvíce zajímá. Pak jsme se snažili o predikce ceny, tam ale člověk musí vkládat více pohledů na to, jak se cena může vyvíjet. Je to stejné jako u akcií, tam to také nikde není úplně jisté, jak se to bude vyvíjet.

Po jakém typu článků byla podle největší poptávka?

Nejvíce asi právě rady, co dělat v konkrétní chvíli. Co je to dodavatel poslední instance, jak s ním komunikovat, jaký produkt si vybrat, pokud nějaká možnost výběru je. Na co například koukat, když si ten produkt spotřebitel vybírá.

Takový typ článků do jisté míry souvisí s určitou společenskou odpovědností. Jak sám říkáte, předáváte v době krize veřejnosti rady, jak v dané chvíli fungovat. Měly by podle vás takové články v krizi za paywallem?

Asi ano. Je to byznys jako každý jiný. Jsou to totiž ty nejčtenější články. Například v Hospodářských novinách i v Ekonomu je za paywallem všechno. A je to byznys daného média. Člověk, který na tom článku pracuje, tak je za něj určitým způsobem zaplacený. To, že Česká televize nebo Český rozhlas není za paywallem souvisí s tím, že mají jiný způsob financování. Vzhledem k tomu, že jsou to zpravidla ty nejčtenější články – například na iDNESU za paywall dávaly články s největším potenciálem – tak mi to dává smysl.

Dalším atributem, který konstruktivní žurnalistika akcentuje, je kontext. Jakou úlohu má podle vás v člancích o energetice?

Obrovskou. Myslím si, že politici energetice občas taky nerozumí. To se aktuálně ukazuje na příkladu dostavby Dukovan, na debatě 1 versus 4 bloky. Pokud by měl člověk vycházet jen

z toho, co vládní politici řeknou na vládní tiskové konferenci, tak by z toho vznikl obrovský nesmysl. Tady je kontext potřeba dodávat a myslím si, že to platí univerzálně. Kontext je potřeba dodávat, obzvlášť k vyjádření politiků ano.

Analogicky v době energetické krize byl kontext asi důležitý taky...

Když se potom začalo zjišťovat, že za nárůstem cen energií stojí ruská agrese – nebo ruská příprava na ni – tak to byl samozřejmě důležitý kontext. Pokud bychom ho v tu chvíli znali, bylo by skvělé, pokud bychom ho mohli rozšířit. Samozřejmě je problém v tom, že čím větší tlak je vyvíjen na rychlou práci novinářů, zvlášť v online médiích, tak příliš času na kontext není. To vám řekli asi i všichni ostatní respondenti. Že na to, jak by si zpráva zasloužila vypadat, často v denním online provozu není čas. Což je škoda.

Když se na energetickou krizi podíváte zpětně, jak se ji podle vás českým novinářům podařilo pokrýt?

Myslím si, že se ze spousty novinářů stali experti na energetiku od roku 2021. Mnoho kolegů, kteří se energetice nevěnovali, té problematice najednou ‚rozuměli‘. To bylo určitě vtipné. A vždycky to tak je – v době covidu byli zase všichni novináři experty na covid. V energetice je to možná i dobře, protože se v tom mnoho novinářů zorientovalo a začalo tomu rozumět. A jinak všeobecně si myslím, že média k tomu pokrývání přistoupila docela dobře.

V ničem tedy podle vás novináři neselhali? Může jít i o konkrétní moment, kdy jste si říkal, že se o něčem neinformuje úplně adekvátně...

To, že nikdo nedokázal dopředu odhalit, že postup Bohemia Energy nebyl dobrou byznysovou strategií, a že to může hrozit krachem, tak tam by se dalo hledat určité selhání. Nedají se za to ale úplně vinit média.

Měla jsem na mysli spíše způsob toho pokrytí – že se například nějaké informace zjednodušovaly, něco bylo zkreslené nebo vytržené ze souvislosti.

Ano. Když to teď říkáte, tak si opravdu vzpomínám na články o tom, že někomu přišly faktury na 350 tisíc korun a bylo to řečeno bez kontextu. V textu jste se dozvěděli, že matka samoživitelka musela zaplatit 350 tisíc, ale nebylo už nikde řečeno, co konkrétně za tím bylo. Možná toto, ale příliš si to už nepamatuji. Takže jich určitě nebylo tolik. Zajímavé je, že takové články nepsali novináři, kteří energetice rozuměli. Většinou to byli novináři, kteří na energetiku naskočili s tím, že je to ‚trend‘. Možná za tím mohla být z jejich strany i honba za senzacími.

Oproti novinářům, kteří se dlouhodobě věnovali energetice a popisovali ji bez emocí. To asi mohlo vyvolat v lidech paniku.

Mělo by tedy podle vás být zpravodajství zcela bez emocí?

Podle mě ano, ale já jsem ekonomický novinář. U novinářů jiných zaměření je to možná trochu jinak.

Byly tedy podle vás články, které o energetické krizi v českých zpravodajských médiích vycházely, pro čtenáře dostatečně srozumitelné?

Většina asi ano. Samozřejmě jsem nepřečetl všechno. U novinářů, které sleduji a čtu, tak si myslím, že v podstatě ano.

Jaké příspěvky byly podle vás z hlediska porozumění pro publikum nejvíce přínosné? Může jít i o konkrétní žánr...

Řekněme například analytický článek nebo článek, který nabízí konkrétní rady – kroky, co dělat, na co si dát pozor a na co se u ceny energií koukat.

Energetická krize měla několik styčných bodů. Jmenovali jsme krach Bohemia Energy nebo ruskou invazi na Ukrajinu. Měnil se podle vás v průběhu události charakter jejího tuzemského mediálního pokrytí?

Možná pouze v tom, že jsme jako novináři věděli o tématu víc a měli k dispozici víc zdrojů. S tím, jak krize postupovala, jsme měli i více informací a uměli se v tom lépe zorientovat. Analytiků, na které jsme se obracet, zase na druhou stranu úplně nepřibývalo. Trh lidí, kteří by energetické problematice rozuměli a dalo se na ně obracet, se za tu dobu příliš nerozrostl. I tady byli stejně jako v případě novinářů oportunističtí analytici, to ale nemůže novinář vnímat jako relevantní zdroj.

Vy jste v průběhu energetické krize měnil profesní působiště – z redakce MD Dnes, potažmo webu iDnes.cz, jste přešel do týdeníku Ekonom. Vypozoroval jste vy sám nějaké rozdíly v tom, jak tato dvě média přistupovala k pokrývání tématu?

Nemyslím si, že v tom byl nějaký rozdíl. Jako Ekonom jsme týdeník a píšeme delší články, na zpracovávání máme více času a tomu tématu se tedy můžeme věnovat více do hloubky. To třeba u iDnes nebylo, tam bylo potřeba pracovat rychle. Ale je to pouze otázka přístupu. Jinak si nemyslím, že by to v něčem bylo zásadně odlišné.

Myslíte si, že už mohlo v určité fázi být publikum informacemi o energetické krizi přesycené?

To je zajímavá otázka, nikdy jsem se na to nikoho neptal. Jednou to ale asi musí přijít. Nemám na to žádná čísla, je to pouze můj dojem, ale například u covidu to přesycení přišlo. Ze zpravodajského hlediska byl rok 2020 z pohledu čtenosti jeden z nejlepších roků a pak čtenost začala klesat. Ze začátku chtěli lidé nové informace, mluvilo se o uzávěrách, o tom, co se bude měnit, a to čtenáře opravdu na online zajímalo a se čteností to tehdy zahýbalo výrazně nahoru. To stejné se stalo v roce 2022 s válkou a tam ten efekt byl krátký. Válka začala v únoru, pár měsíců na to už šla čísla dolů. Každý by chtěl mít svůj byznys určitým způsobem předvídatelný a tady byly obrovské výkyvy ve čtenosti. Nevím, jak to bylo u energetické krize, ale minimálně u války nebo covidu přišlo několik velkých peaků a pak už lidé o té problematice číst nechtěli, už tím byli přesyceni.

Minimálně v případě covidu a války na Ukrajině k tomu přesycení u některých recipientů došlo. Přestože například v rané fázi covidu důvěra v tradiční mainstreamová média v řadě zemí krátkodobě výrazně vzrostla. Mluví o tom například výzkum Digital News Report, o který se v teoretické části opírám...

Mně by zajímalo, do jaké míry se během covidu změnila role médií. Protože minimálně v prvních vlnách se média změnila, když to z vulgarizují, v určitou hlásnou troubu vlády. Informovali jsme pouze o nových opatřeních, o tom, co se bude dít. To lidi hodně zajímalo, protože neměli čas sedět u dvouhodinových tiskových konferencí vlády, kde se *plácalo páte přes deváté*. Bylo tedy na novinářích lidem přetlumočit, co se kde mění. Ale nebylo to v podstatě nic kritického. Do té doby se kritizovala vláda a její kroky. To, že médiím dramaticky narostla důvěra v první vlně covidu, jak zmiňujete, bylo možná jen tím, že veřejnost potřebovala informace.

Když se teď vrátíme k tematice energetické krize a konstruktivní žurnalistice – jedním z rysů konstruktivního přístupu je, že se snaží potlačovat negativitu. Mimo jiné proto, aby se lidé od zpravodajství neodvraceli. V mediální teorii se objevuje například i pojem morální panika – znamená to, že média nadhodnocují význam nějaké události a věnují jí pozornost na úkor jiných témat. Nebyl toto podle vás v některých chvílích i případ energetické krize?

Ta pozornost napřena k tématu byla velká. Ceny energií se promítají do cen všeho a důsledky pro celou ekonomiku byly obrovské. V některých momentech asi ano, ale asi bych média úplně neodsoudil. Že se dávala energetickým tématům příliš velká dominance.

Tón zpravodajského referování o zdražování tedy podle vás byl přiměřený...

To je otázka sebenaplnujícího se proroctví. Pokud se v danou chvíli o něčem psalo, mohlo to vytvořit určité inflační očekávání a někteří podnikatelé si například mohli říct, že musí zdražit. Na druhou stranu to mohlo fungovat také jako určitý alarm pro politiky, aby s danou situací začali něco dělat. Uvědomit si, že se na trhu s energiemi něco děje a že to může mít velké ekonomické dopady.

Myslíte si, že ta reakce od politiků na základě podnětu z médií přišla?

Čeští určitě ne. Teprve když přijali Úsporný balíček, který byl v podstatě o ničem a byl pak tečem kritiky a reálně asi nikomu nepomohl. Začít na tu situaci reagovat hlavně měli už na konci roku a oni začali až někdy v květnu 2022.

V druhé fázi krize je tedy podle vás důležitá kritická úloha novináře?

Určitě. Nastiňovat na základě analýz možné scénáře toho, co by se mohlo stát, pokud by cena energií dál rostla. Zpravodajský novinář by asi neměl politikům říkat, co mají dělat. Ale ti politici by si minimálně měli něco o tom možném scénáři přečíst a vědět, že se něco dalšího může dít. Určitě by se ale neměli vyloženě řídit tím, co se dozví v médiích, na to by měli správně mít vlastní analýzy.

Tón referování o krizích bývá ve zpravodajství negativní už vzhledem k jejich charakteru.

Má podle vás negativita ve zpravodajství svou relevantní pozici?

Ve zpravodajství asi ano.

Jak už jsem zmínila, konstruktivní žurnalistika se snaží negativitu spíše eliminovat – nahrazovat ji pohledem do budoucna, pokrýváním řešení nebo zasazováním událostí do kontextu. Napadá vás konkrétní formát příspěvku o energetické krizi, který takové aspekty naplňuje?

Možná v době, kdy se mluvilo o tom, že by politici mohli na růst cen reagovat, například najít zahraniční příklady, kde se s cenami něco udělalo. Pamatuji si, že k něčemu přistoupilo poměrně rychle Španělsko a přidaly se k němu další země. Toto je podle mě pozitivní přístup, v určitém ohledu by to mohl být návodný příspěvek k tomu, aby politici určitým způsobem reagovali. Nic jiného mě asi nenapadne.

Dotkli jsme se už toho, že tradiční zpravodajská média po celém světě zažívají odliv zpravodajských publik. Co by podle vás měla zpravodajská média dělat, aby zůstala pro publikum relevantní?

Kdybychom to věděli, tak nám neutíkají čtenáři, nebo to publikum. Já na to bohužel asi nemám odpověď. My v tuto chvíli nesoupeříme jen sami mezi sebou jako média, ale především se sociálními platformami, například TikTokem. Takže možná by pomohlo přizpůsobit se trochu chování sociálních sítí – tedy dělat věci zkratkovitě, rychle informaci dostat deseti sekund.

To úplně není v souladu s tím přístupem, který zkoumám...

Samozřejmě je otázka, jestli snaha přizpůsobit se sociálním sítím nebude konec žurnalistiky. Taková totiž žurnalistika nikdy nebyla, minimálně ne ta psaná, kterou děláme tady my. Jednou z cest přerodu tedy můžou být tyto zkratkovité zprávy, kdy se publikum budeme snažit zaujmout, protože utíkají na sociální sítě. Potom se třeba ukáže, že stále existuje úzké publikum, které si za hlubší analytické články bude chtít zaplatit. Určitě to tedy projde nějakou krizí a pak to půjde nahoru.

Má tedy podle vás konstruktivní přístup, o kterém se spolu bavíme, v kontextu relevance pro publikum nějaký potenciál?

Nejsem si tím úplně jistý. Já sám úplně nerozumím tomu, jak by ty zprávy měly vypadat, aby byly konstruktivní.

S tím souvisí i má poslední otázka – šlo by tedy podle vás v budoucnu konstruktivní přístup uplatnit ve zpravodajství plošně?

Myslím si, že ve zpravodajství ne. Konstrukce zpravodajství bude vždy založená na tom, že bude potřeba něčím šokovat, ukázat na začátku konflikt. Z toho, jak o tom povídáte, ten přístup tyhle kritéria nesplňuje. I delší analytické články by přinejmenším na začátku měly obsahovat nějaký konflikt, aby to čtenáře přinutilo se do textu začíst. Potom by mohly následovat pozitivní příklady nebo návrhy, jak něco konstruktivně řešit. Samo o sobě to ale podle mě nemůže stát.

Příloha 5: Přepis polostrukturovaného rozhovoru s Janou Klímovou ze dne 6. 2. 2024

Setkala jste se již v rámci své kariéry s pojmem konstruktivní žurnalistika?

S konstruktivní žurnalistikou ne, ale se solutions journalism ano. Dokonce jsem měla jeden článek v nějakém mezinárodním registru, databázi, kterou spravovala jedna nezisková organizace. Ten článek byl o výrobcu aut pro lidi na vozíčku, který vymyslel auto – nebo vymýšlel jeho prototyp – do kterého by se dalo zajet rovnou na invalidním vozíku, aniž by jeho uživatel musel někam přeseďat. Člověk, který na tom pracoval, chtěl začít se sériovou výrobou. Byl to tedy komplexní text o tom, jak k té myšlence přistupoval, jak to auto vymýšlel a v jaké fázi byla realizace. Ve výsledku to auto bylo poměrně drahé, člověk, který je na vozíčku, potom na takové auto zpravidla nemůže dosáhnout. Potom také vím, že se dokonce udělovala cena za solutions journalism v rámci Novinářské ceny, kterou pořádá Open Society a různé další nadace.

Co bylo pro vás impulsem článek v duchu solutions journalism napsat?

Já tehdy nevěděla, že píšu článek, který by se dal zařadit do kategorie solutions journalism. Vznikal někdy na začátku roku 2016, kdy se o tom přístupu nějak začínalo mluvit. Snažila jsem se ten článek psát tak, aby tam byly postižené veškeré aspekty tématu. Byla to tedy spíš náhoda, že to nezisková organizace, která ten přístup začala v Česku podporovat, zařadila do své databáze. Až o několik let později jsem zjistila, že tam ten text je, a že spadá do kategorie solutions journalism.

Napsala jste potom ještě podobný text?

Nevím, jestli ta databáze stále funguje. Nemůžu říct, že bych vědomě psala nějaké texty tak, aby šlo o solutions journalism. Obecně jsou ale nejspíš témata, která si přímo říkají o to, aby tam jasně byl určitý pohled, který splňuje kritérium řešení. Myslím si, že bez toho by některá témata nebyla komplexní.

Myslíte si, že právě pokrývání řešení nebo pohled do budoucnosti jsou atributy, které patří do zpravodajství? Konstruktivní žurnalistika totiž tvrdí, že je lze aplikovat v jakékoli novinářské práci.

Zpravodajství je široký pojem. Pokud se jedná o minutu a půl trvající zprávu, asi v ní jen těžko budete nabízet nějaká řešení. Budete v ní informovat, co se stalo. O tom, co se stalo, ale určitě můžete informovat i konstruktivně.

Když se teď zpětně podíváte na proběhlou energetickou krizi, daly se u ní podle vás hlavní atributy konstruktivní žurnalistiky aplikovat? Ať už hledání a pokrývání řešení, pohled do budoucnosti, zasazování událostí do kontextu, nebo práce s pozitivními emocemi.

Většinu doby, kdy krize probíhala, jsem byla v Hospodářských novinách. Od listopadu 2022 jsem už v Českém rozhlase. V Hospodářských novinách jsem samozřejmě působila i autorka, ale zároveň jsem zde byla vedoucí domácího oddělení. Takže jsem se podílela na tom, o čem budeme psát, stejně jako i sama na některých textech. Pokud jde o energetiku, určitě existovaly příspěvky, které obsahovaly pouze zpravodajství. Vždy záleží na konkrétním tématu. Pokud se například mluvilo o tom, co se děje na burzách s cenou energií, tak tam většinou jen popíšete ten stav. Potom jsou třeba analýzy, kde určitě můžete být konstruktivní a říkat si *„tady jsou různé scénáře toho, co se může stát a jaká jsou na ně možná řešení“*. Příspěvky v takovém duchu – například formou otázek a odpovědí – jsme v té době psali hodně. Týkalo se to především trhu s plynem, když začala ruská invaze na Ukrajinu. V době, kdy začalo Rusko zastavovat dodávky plynu na evropský trh, tak nastala určitá panika, jestli ho bude dostatek. To podle mě ke konstruktivním textům nebo konstruktivní žurnalistice úplně vyzývalo. Říct si například, že pokud se dodávky plynu standardní cestou z Ruska zastavují, tak je potřeba prozkoumat i ty ostatní možnosti. Co by to přesně znamenalo, jaké máme zásoby, jaké jsou alternativní cesty, kdo má jaké rozhodovací pravomoci v rámci státu. Mluvilo se například o možnosti vyhlásit nouzový stav v energetice nebo plynárenství. Kvůli tomu se začaly

upravovat různé vyhlášky, jelikož se ukázalo, že jsou zastaralé. Konkrétně u toho se být konstruktivní přímo vybízelo.

Když jste byla v Hospodářských novinách vedoucí domácího oddělení, snažila jste se na to aktivně upozorňovat kolegy v redakci? Myšleno tak, že mají být, jak sama říkáte, konstruktivní, například nerozdmýchávat paniku...

Nemyslím si, že jsme uvažovali v tom smyslu, že paniku šíříme nebo nešíříme. Určitě jsme se vždy snažili – ať už v Hospodářských novinách nebo Českém rozhlase – nezamlčovat stav věcí, jaký je. Pokud jsou informace opravdu alarmující, snažím se je podat tak, jak jsou. Snažím se je ale podat v kontextu, zbytečně je nedělat více alarmující, než ve skutečnosti jsou. Určitě není dobré šířit paniku. Pokud by na druhou stranu reálně hrozilo, že v zimě nebude dostatek plynu, tak je určitě důležité tu situaci popsat i s konkrétními konsekvencemi a zároveň možnostmi, jak situaci řešit.

Zmínila jste zasazování událostí do kontextu, což je další atribut konstruktivní žurnalistiky. Hrál kontext důležitou roli při popisování energetické krize?

Určitě ano. Protože samotná informace, že elektřina stojí 1000 eur za megawatt hodinu na Lipské burze vyvolá pouze paniku. Neznamená to ale, že jako spotřebitel v České republice budete platit 25 000 Kč za megawatt hodinu elektřiny, kterou spotřebujete doma. V tomto smyslu je kontext toho, co daná informace znamená, naprosto klíčový. Jelikož sama o sobě by taková informace vyvolávala paniku nebo byla nesrozumitelná. Běžný spotřebitel si totiž nekupuje elektřinu na Lipské burze.

Je podle vás kontext možné dostat do každého typu zprávy?

Zrovna v tomto případě, pokud byste referovala o opravdu alarmujícím růstu cen energií na evropských burzách, tak si myslím, že alespoň malý kontext je důležité dostat i do jednoduché zprávy. Kontext samozřejmě nemůže být obsáhlejší, než je samotná zpráva. Vysvětlení toho, co informace znamená, by ale měla obsahovat každá zpráva.

Vybavujete si z doby energetické krize příspěvky publikované v českých zpravodajských médiích, kde kontext chyběl?

Asi ano, ale teď si nevzpomenu na žádný konkrétní příklad. Co je podle mě ještě horší, než když kontext chybí, je kontext zavádějící nebo mylný. Například říct, že když na Lipské burze stojí elektřina 1000 eur za megawatt hodinu, tak se u nás zhroutí trh a my budeme také platit tisíc euro. Je tedy klíčové, aby informace byla ve správném kontextu, pravdivá, objektivní. Pokud jde například o plyn, v době, kdy se řešil nákup plynárenské soustavy NET4GAS státem, tak u nás vznikl politický konflikt o tom, že byli čeští občané okradeni o 30 miliard korun. Ta informace byla zasazená tímto způsobem, což je velmi manipulativní kontext.

Myslíte si, že by měla být žurnalistika, zvláště v době bezprecedentní krize jako byla tato, společensky odpovědná?

Myslím si, že ano. Nesmí to ale zacházet do novinářské autocenzury postavené na konkrétních pohledech. Pokud se společenskou odpovědností myslí to, že by média neměla záměrně přispívat k šíření paniky, rozdělování společnosti, nebo rozšiřování dezinformací, které mohou někoho vést k naprosto mylným rozhodnutím, tak no. Takovou odpovědnost podle mě novináři vždy měli a mají ji i teď.

Jak tedy mají společenskou odpovědnost novináři v bezprecedentních situacích podle vás naplňovat v praxi?

Ověřovat informace, aby nevypouštěli nepravdivá tvrzení – například taková, která publikum vyděsí, a nakonec se u nich ukáže, že jsou věci jinak. Myslím si, že zvláště v dnešní době, kdy se na vás ze sociálních sítí a různých serverů valí informace od lidí, kteří prezentují pouze svoje vlastní názory bez etické odpovědnosti a zaštitění zákona, mají klasická média o to větší povinnost říkat informace objektivní.

Nedávná energetická krize byla v mnoha ohledech bezprecedentní. V čem byla složitá pro vás jako novinářku?

Asi správně vyhodnocovat informace – jaké jsou příčiny jednotlivých dějů, jak dlouho můžou trvat a z toho následně vyvozovat důsledky. Když si například vzpomenu na informaci z jara 2022, že roste cena nafty a někde stojí až 50 korun za litr, tak se začala mezi lidmi šířit panika. Někteří začali jezdit k pumpám a nakupovat. V takovou chvíli je potřeba vyhodnotit, co ten

výkyv způsobilo, jak dlouho může trvat. Říct jednoduše ‚uklidněte se‘ taky není správně, zvláště pokud vidíte, že se něco opravdu děje. V tomto to asi bylo složité – nepochybit a nevypustit neověřenou nebo zkreslenou informaci. Někdy bylo například taky těžké se dostat k informacím vysvětlujícím to, jak bude stát v krizi postupovat. Kdo má za co odpovědnost, kdo třeba vyhláší nouzový stav v plynárenství. Tam jsme se nebyli schopni dohodnout, v jaké fázi je to soukromá společnost NET4GAS a v jaké Ministerstvo průmyslu a obchodu.

Mluvila jste o šíření paniky. Myslíte si, že by mělo být úkolem seriózních mainstreamových médií paniku ve společnosti svojí prací zmírňovat?

Myslím si že ano. V tom smyslu, že by novináři měli nabízet kontext nebo možná řešení. Každá situace se dá určitým způsobem řešit. Pokud je nějaká informace pravdivá, nikdy nemůžete zabránit tomu, že u někoho vyvolá paniku. Je jí ale potřeba podávat zodpovědně, tak, aby popisovala problém s možnými důsledky nebo právě obsahovala řešení.

Zmiňovala jste, na co jste se v době energetické krize pokoušeli zaměřit v Hospodářských novinách. Vybavujete si, jaký druh příspěvku nejvíce rezonoval u čtenářů?

Vždy jsou pro čtenáře důležité nové informace. To, co se nevědělo, a je důležité v dané situaci. Potom byly důležité informace vysvětlující – analýzy toho, co ty informace znamenají, jaké má kdo kompetence a co se může dít. Poptávka byla i po zajímavých rozhovorech – kdy například někdo, kdo je kompetentní nebo zajímavý, vysvětluje věci, ke kterým dochází a interpretuje, co můžou znamenat.

Měla jste pocit, že se charakter referování o energetických tématech ve zpravodajství s vývojem krize proměňuje? Například v tom smyslu, že v rané fázi krize byly dominantní právě informace, zatímco s postupem času šlo do popředí vysvětlování...

V redakcích je do určité míry rozdělné, kdo se na co zaměřuje. Jsou tady lidi, kteří se vždy zaměřují čistě na zprávy – chodí na tiskové konference, vyhledávají nové informace. Potom máte redaktory, kteří dělají spíše analýzu nebo rozhovory, které vysvětlují problém. Mediální svět je tak rychlý, že mám spíše pocit, že to jde ruku v ruce. Jiné je to nejspíš v situaci, kdy nějaký cvok začne strílet na Filozofické fakultě. Tam informace v určitou chvíli pochopitelně hrají prim a nemáte u toho hned analýzu. U energetiky zpravidla nejde o šokující informace, u kterých by nebylo možné říct ani větu kontextu. Snad kromě případu, že někde vybuchnulo

potrubí Nord Stream. I takové informace se ale v českých médiích objevovaly rovnou s nějakým kontextem, jelikož by většině lidí samy o sobě nic neřekly. Informace o tom, že vybuchlo potrubí v Severním moři, nedává bez kontextu pro 90 % lidí smysl. V tomto je informování v energetické krizi podle mě trochu odlišné.

V Českém rozhlase, kde teď působíte, vnikl například projekt Život k nezaplacení. Zabývá se ekonomickým vývojem domácností, radí lidem, jak mají ušetřit, jak se v některých aktuálních jevech zorientovat. Zároveň vytváří příspěvky, které jsou poměrně dost analytické, vysvětlující. Mají podle vás takové projekty v krizových situacích důležitou roli?

Myslím si, že ano. Nevím, jestli se to dá nazvat krizovou situací, ale bylo to rozhodně složité období, kdy byly ceny elektřiny a plynu opravdu hodně vysoko. Tržní model energetiky klade na lidi vysoké nároky v tom, aby se uměli správně rozhodnout. Rozhodnutí najít si dobrou cenu a dobrého dodavatele leží na jednotlivých lidech. Což vůbec není snadné. Protože na základě čeho se máte rozhodovat? Moje 80letá matka není schopná sledovat vývoj cen na světových burzách a dělat si z toho analýzy, jak to u nás příští rok bude pravděpodobně vypadat. Nebo se „*prokousat*“ nabídkou desítek dodavatelů, které nejsou vzájemně snadno srovnatelné. Naopak zorientovat se v tom je velmi těžké. V této situaci vysvětlovat věci – neříkám tvrdit, co máte udělat – ale upozorňovat, na co si dát pozor, na koho se obrátit, co všechno brát v úvahu, jaká je situace na trhu a jeho hlavní trendy, to je myslím v těžké situaci klíčové předat veřejnosti. Nevím, zda situaci na trhu s energiemi nazývat vyloženě krizovou – tady už totiž nejde o to, že nebude proud. To spíše považuji za krizi.

Vybavujete si i jiný projekt – at' už váš nebo kohokoli z kolegů působících ve zpravodajských médiích u nás – který se o podobnou osvětu, vysvětlování a poskytování orientace veřejnosti ve složité situaci pokoušel?

Já například právě spolupracovala na textu v rubrice Ověřovna, kterou publikuje iRozhlas. Zaměřuje se na šířící se hoaxy, polopravdy a dezinformace. Tento konkrétní text se týkal toho, že kvůli výdajům na Ukrajince roste významně dluh českého státu. K tomu jsem s kolegou sháněla informace – jaké byly výdaje, jakým způsobem se promítají do státního dluhu, jaké jsou tady na druhé straně příjmy z toho, že u nás Ukrajinci pracují. To je podle mě dodávání kontextu. Hoax nebo dezinformace, pokud není úplně hloupá a má mít určitý zásah, tak je v ní alespoň něco pravdivého. Nemůžete říct, že je to všechno úplně hloupost. Máte většinou ale jen

jednu pravdivou větu, na kterou nabalíte deset pitomostí. Těch deset pitomostí vysvětlit, vyvrátit a dát tu jedinou pravdivou větu do správného kontextu se právě snaží projekt Ověřovna. Myslím si, že to je v těžkých situacích taky velmi důležité.

Když se podíváte na energetickou krizi zpětně, máte pocit, že články, které v českých zpravodajských médiích vznikaly, byly pro publikum dostatečně srozumitelné? V tom smyslu, že nebyly zavádějící a nechyběl jim kontext.

Tomu se asi nevyhnete u žádného tématu. Záleží, jak ho dané médium pojme, jak to téma konkrétní novinář uchopí. Například kolem nákupu *NET4GAS* byly některé texty zavádějící. To ale neznamená nesrozumitelné, ony naopak srozumitelné byly. Za mě ale nevykreslovaly danou situaci úplně správně. Obecně si ale myslím, že český mediální trh je natolik bohatý, že kdo chce najít srozumitelnou informaci, tak ji najde.

Je podle vás něco, v čem česká média při pokrývání krize na trhu s energiemi pochybila?

Nevím, asi mě nic nenapadá.

Mediální výzkumníci napříč trhy aktuálně pozorují trend odlivu zpravodajských publik. Když se jednotlivců ptají na příčiny, dostávají mimo jiné odpověď, že jsou zprávy příliš negativní. Mohla podle vás česká média v době energetické krize přispět například ke zhoršení společenské nálady nebo šíření paniky?

Možná v některých aspektech. Například v tom, že se mohl dávat prostor lidem, kteří šířili názory typu ‚pokud se neudělá následující, tak nám dojde plyn a my tady umrzeme‘. Takové věci ale vždy vidíte až zpětně. V té situaci opravdu nikdo nemohl vědět, jestli to tak opravdu bude, nebo ne. Jedna z alternativ to v té době jednoduše byla. Pokud se budete zaměřovat pouze na to negativní a neřeknete, že jsou i konkrétní argumenty pro to, že se něco takového nestane – že jsou například i jiné zdroje plynu – tak je to určitě špatně. Samozřejmě, pokud napíšete, že lidi zmrznou, tak budete mít ‚klickačku‘, čtenáři to budou číst a vy budete mít dobrou pozici v redakci. U placených serverů na tom možná získáte i nové předplatitele.

A k tomu podle vás během energetické krize docházelo? Že se některá média hnala za senzací a pozorností publika, že například vznikaly expresivní titulky?

Určitě, určitě k tomu docházelo.

Mohla tedy média způsobem, jakým pokrývala energetickou krizi, přispět ke zhoršení společenské nálady?

Myslím si, že klasická mainstreamová média k tomu nepřispívala. Myslím si, že normální média, která v Česku pracují podle zákona, odvádějí dobrou práci. Že se snaží dodávat událostem kontext, ověřovat informace. Nemůžete se ale vyhnout tomu, že budete ignorovat politickou opozici, která bude v dané situaci alarmistická a bude dané situace politicky využívat. Potom svojí prací samozřejmě šíříte i takové názory. Vy je ale nemůžete cenzurovat, můžete je pouze dát do kontextu. Protože pokud je cenzurovat budete, tak ti uživatelné si k nim nakonec stejně cestu najdou. Například Andrej Babiš vám řekne, že ho vůbec nezajímá, co o něm napíšete na iRozhlasu, protože má na svém Youtube kanále desetkrát větší dosah. A má pravdu – ti, kteří si budou chtít vyhledávat informace na Youtube kanále Andreje Babiše, budou vyděšení k smrti.

Konstruktivní žurnalistika se snaží negativitu ve zpravodajství vyvažovat – ať už zmíněným kontextem, pohledem do budoucna, informováním o tom, že se něco podařilo vyřešit. Lze podle vás takový postup ve zpravodajství aplikovat plošně?

To, že se někde akcentuje negativní poloha problému, nelze jednoduše vyloučit. Novinář musí být schopen vyhodnotit, co je hlavní sdělení informace. Pokud je hlavní sdělení, že se děje něco negativního nebo to bude mít negativní dopad, tak to potom nelze neakcentovat. Musíte ale vysvětlit, proč to tak je. V dnešní době dávat informacím konstruktivní kontext, když to tak nazveme, důležité je. V dnešní době má každý v mobilu 4 sociální sítě. Abyste se dnes něco dozvěděl, na to už nepotřebujete novináře. Větší úloha médií je podávat informaci – ať už na novinářském serveru, v éteru nebo na papíře – v relevantním kontextu.

Naráží potom aplikace takových principů v praxi na nějaká úskalí? Pokud informace analyzujete, hledáte souvislosti a nabízíte různé úhly pohledu na problém, je to bezpochyby složitější než sepsat jednoduchou zprávu pouze na základě agenturních materiálů.

Musíte mít v redakci dostatek lidí – mít tam člověka, který bude mít dostatek času se té práci věnovat. Většinou takový redaktor stojí víc peněz, protože je to někdo, kdo má více zkušeností a o to téma se déle zajímá. Obecně by to ale na problémy narážet nemělo. Je rozhodnutím každého média, na co se bude zaměřovat. Pokud chcete publiku předávat objektivní informace v kontextu, tak si podle toho musíte postavit redakci.

Už jsme se dotkly toho, že řada mainstreamových médií po celém světě naráží na odliv zpravodajských publik. Myslíte si, že aplikace konstruktivní žurnalistiky může být cestou, jak pro publikum zůstat relevantní?

Myslím si, že ano. Informaci bez zajímavého kontextu dnes najdete všude. Pak vám většinou nedává smysl platit si za ni předplácením médií. Já jsem novinářka a sama si například platím několik médií, protože mě to zajímá. A že rozdíl mezi tím, co publikuje New York Times, a co Donald Trump na své sociální síti, je pro mě zásadní. Pro mě například to význam má. A věřím tomu, že je takových lidí velká skupina. Určitě je tady ale i spousta lidí, kterým je to jedno. Kteří si vystačí s Facebookem.

Jak je to podle vás ale u většinového publika? Bude ochotné si za kvalitní novinářský obsah zaplatit, když se i od toho nezaplatněného má tendenci odvracet?

Nevím, jaké jsou teď poměry na trhu. Když ale budu mluvit za sebe, tak mám pocit, že se i moje vnímání – ochota zaplatit si za obsah – s postupem času určitě změnilo. Před lety mi přišlo, že něco takového nepůjde, protože internet měl být přece zadarmo pro všechny. První internetové zpravodajské servery u nás – jako například iDnes – byly zadarmo. To myšlení veřejnosti bylo tímto hodně ovlivněné. Myslím si ale, že spousta lidí na to mění názor, že si uvědomuje, že za kvalitní informace si musí zaplatit. Jestli je to většinová společnost, to těžko říct.

Co k té změně – ochotě zaplatit si za zpravodajský obsah – konkrétně u vás osobně přispělo?

Zjistila jsem, že informace, které mě zajímají, jsou za paywallem. Určitě je to dané i tím, že se rozšiřuje nabídka věcí, které za paywallem jsou. Dříve jich bylo jenom pár. Nejde pouze o zpravodajské mediální servery, ale i jednotlivé podcasty. Pokud vás dané téma zajímá, tak vám nezbyvá nic jiného než si za něj zaplatit. I to třeba mění pohled na to, že když chcete dostat zajímavou informaci, která má pro vás význam, tak je běžné za to platit. A dříve to bylo normální, dříve se za noviny všude platilo.

Příloha 6: Přepis polostrukturovaného rozhovoru s Vladimírem Piskalou ze dne 9. 2. 2024

Setkal jste se již někdy v rámci své profese s fenoménem konstruktivní žurnalistiky?

Nikdy jsem o tom neslyšel. Já na to ale nemám vzdělání. Nejsem vystudovaný novinář, ale přírodovědec. Ten přístup jsem si musel dohledat. Poprvé jsem o tom slyšel až od vás. Pak jsem až teprve zjistil, že to nějakým způsobem splňuje práce, kterou dělám. Nedělám to ale programově v tom smyslu, že bych si řekl, že budu dělat konstruktivní žurnalistiku. To, že ji částečně nejspíš dělám, jsem zjistil až zpětně. Když například dělám nějakou analýzu, tak to není programové. V první řadě se snažím dívat na veřejně dostupné zdroje a ověřit si, jestli se výroky zaznívající ve veřejném prostoru dají s použitím veřejně dostupných zdrojů potvrdit nebo vyvrátit. Například zrovna u dodávek plynu jsou k dispozici skvělé zdroje, které prakticky v reálném čase ukazují, kolik plynu proudí v rámci celé sítě. S tím se dalo hezky pracovat a ukázat to i ve vysílání. Není to ale programově tak, že bychom chtěli ukazovat řešení. Spíše chceme opravdu vytěžit zdroje, které jsou volně k dispozici, nejdříve se podívat na ně a s dalšími dotazy se případně obracet na odborníky.

Stoupenci konstruktivního přístupu tvrdí, že spousta novinářů konstruktivní žurnalistiku praktikuje, aniž by o tom věděla. Když ten termín takto slyšíte, co se vám jako první asociuje?

Já asi žádnou asociaci nemám. Musel jsem si ten přístup najít.

Všiml jste si toho, že by někdo z kolegů ve Zpravodajství ČT pracoval podobným způsobem?

To vůbec.

Jedním z jevů, na které se konstruktivní žurnalistika snaží reagovat, je negativita ve zpravodajství. Snaží se ji vyvážit například hledáním a pokrýváním řešení, zasazováním událostí do kontextu, nebo třeba pohledem do budoucna. Dělá to mimo jiné proto, aby eliminovala negativní dopad zprávy na prožívání publika. Měl by se podle vás novinář pracující ve zpravodajství zabývat tím, jaký efekt zpráva zanechá v divákovi nebo ve čtenáři?

Na to nedokážu odpovědět. Mě ani tolik nejde o vyznění zprávy – zda je to výrazně negativní nebo ne. Například když děláme reportáže o klimatických změnách, tak ty jsou vyzněním často hodně negativní. Řešení sice známe, ale jako společnost se k němu nedostáváme. Spíš mi jde

o to přinést nějaký širší kontext. Převažuje tu snaha ukázat, že se v minulosti něco podobného řešilo a jak to například dopadlo. O to se snažím určitě. Ale neříkám si primárně, že už je negativity ve zprávách příliš, tak bych chtěl přinést něco jiného. Mě na tom spíše baví dodávat ten kontext. To je podle mě to důležité, co by v prostoru vysílání mělo zaznívat.

Práce s kontextem je také jedním z atributů, které využívá konstruktivní žurnalistika. Byla podle vás práce s kontextem – zasazování informací do souvislostí – důležitá v době pokrývání energetické krize?

Zcela určitě. Minimálně právě analýzy. S pomocí otevřených zdrojů jsme se dokázali dostat k datům, o kterých se hodně mluvilo a na jejich základě jsme pak byli schopni přijít s číslem, které bylo podloženo relevantními daty, a ty to tvrzení ve veřejném prostoru buď potvrzovaly nebo vyvracely. Díky tomu se ta debata mohla posunout někam dál, to mi přijde docela důležité. V rámci energetické krize se poměrně často stávalo, že bylo potřeba vysvětlit některé základní věci – například popsat, jak se obchoduje s elektřinou. To sice není hlavní sdělení, ale je to právě ten kontext, který dodává té době a tomu co se děje – proč například rostou ceny elektřiny – smysl. To, jakým způsobem daná věc funguje, není samotná zpráva, ale je to důležité k jejímu pochopení.

Když tedy vypukla energetická krize, co jste se v redakci snažili primárně předat publiku? V této práci mám začátek krize ohraničený pádem energetické skupiny Bohemia Energy v říjnu 2021.

My se tomu začali více věnovat až po začátku války (*ruská invaze na Ukrajinu, pozn. autorky*), kdy už bylo jasné, že dojde ke měnám v dodávkách energií. Nejdříve jsem jel na VŠCHT, kde sedí odborníci na dané téma. Snažil jsem se první nabrat informace přímo od nich a pochopit, jak vlastně dodávky energií fungují – jakým způsobem se dá dopravovat ropa nebo zemní plyn, jaké to má limity, jaké jsou možnosti i z pohledu chemického. Například jestli v tom, zda dovezeme ropu z Ruska nebo ze Saudské Arábie bude nějaký rozdíl, jestli s tím můžou rafinerie pracovat či nikoliv. To byl ten základ, který jsme se pak snažili dostávat i do vysílání. Potom jsme to téma začali řešit na denní bázi až na podzim, kdy se k tomu spustilo speciální vysílání, které se jmenovalo Epicentrum. Tam už jsme se opravdu snažili tematicky si tu problematiku rozdělit a vytvářet krátké, dvou až tří minutové vstupy, které potom běžely večer buď před Událostmi nebo po Událostech. Snažili jsme se tam co nejjednodušší formou dostávat informace o kontextu, ale i o tom, jaké má člověk možnosti.

Vybavujete si, od koho vzešel první impuls pořad Epicentrum připravit?

Ten impuls přišel od vedení a šlo o určité navázání na dobu covidu. Stejnou věc jsme dělali totiž i během pandemie, kdy se pravidla měnila prakticky každý den. V době, kdy platil nouzový stav, jsme navečer dodávali krátké shrnutí toho, co se za daný den stalo, jestli se mění nějaká pravidla a jak fungují. To byl ten hlavní důvod. Pokud se zrovna nic nedělo, tak jsme dodávali kontext – například jak funguje očkování, jak fungují určitá pravidla a jak by se člověk měl chovat, aby neohrozil lidi kolem sebe. V době energetické krize šlo tedy o určité pokračování tohoto covidového konceptu. Dostali jsme se do velmi podobné situace, kdy spoustu lidí nevědělo, co má dělat, jaké jsou jejich možnosti a jaký je kontext kolem toho, co jevy na trhu s energiemi způsobuje. Šlo tedy o stejný typ příspěvků.

Než jste začali pořad Epicentrum v době energetické krize vysílat, vzešly například i nějaké podněty od diváků, že by byl z jejich strany o podobný formát příspěvků zájem?

Spíše jsme přišli sami proaktivně s tím, že to můžeme nabídnout. Když se o energetice začalo mluvit a blížil se podzim, tak bylo jasné, že to bude téma číslo 1. Proto jsme i nabídli, že to může být určité vyvážení negativních zpráv. Že existuje i něco jako podpora v tom smyslu, že je situace složitá, ale dá se v ní vyznat. Snažili jsme se například připravit i návod, jak si zažádat o konkrétní typ dávek, koho se ten příspěvek týká, jaké dokumenty je potřeba podat. Dělali jsme různé rozhovory s mluvčími institucí. Kromě Ministerstva práce a sociálních věcí jsme mluvili třeba s některými dodavateli energií o tom, jak má člověk postupovat, když ví, že nemá na zaplacení záloh. Sestavili jsme tedy určitý návod, který jsme vysílali po jednotlivých částech v celodenním vysílání, publikovali ho na webu, ale i potom i večerním vysílání, kdy se dívá nejvíce diváků. Jelikož ty příspěvky běžely i na ČT1, tak byl jejich zásah opravdu velký. Jestli po tom ale byla poptávka, to vlastně nevím.

Co bylo na přípravě takových příspěvků za vás osobně nejsložitější?

To bych asi rozdělil do tří skupin. První se musíte podívat na to, jaká jsou reálně k dispozici data – například o tom, jak k nám putují suroviny. Data je pak ideálně potřeba zpracovávat každý den, abychom mohli do vysílání dodávat grafiky o zaplněnosti zásobníků plynu a měli přehled o tom, zda se něco děje nebo neděje. To je taková první, technická věc. Druhou, nezvyklou věcí bylo vyznat se v prostředí, ke kterému se člověk v běžném životě nedostane. Když člověk například neví, jak si zažádat o konkrétní dávky, tak je to minimálně na první pohled opravdu složitý systém. Byť po nějaké chvíli se v tom člověk nakonec zorientuje. Zvlášť během podzimu tam docházelo k řadě změn. A pak je tu třetí složka – to jsou zprávy, které se

reálně dějí a následně reakce na ně. To byli tři základní pilíře, ze kterých jsme to zpravodajství o energetické problematice stavěli.

Má příprava takových analytických příspěvků v praxi nějaká úskalí?

Určitě ano. Když člověk dělá návod, který je nesrozumitelný, tak je to úplně k ničemu. Když připravíte reportáž, která je srozumitelná méně nebo je celkově náročnější, tak to podle mě není tak velký problém jako v situaci, kdy vyrobíte návod a není z něj nakonec patrné, co máte vlastně dělat. Divák, který se tím návodem řídí – chce si například zažádat o dávku – pak může udělat něco špatně. To riziko nebo dopad je tam tedy určitě větší než u reportáže. Když už má redaktor ambici dělat vysvětlovací příspěvek, tak by to mělo být opravdu jasné a srozumitelné. Na to jsme tedy nejspíš kladli největší důraz. Pokud jde o práci s daty, tak tam největší úskalí spočívá v tom, že se s nimi běžně nedostanete do kontaktu. Nevíte tedy, co reálně znamenají. První se v nich musíte zorientovat, zkonzultovat vše s lidmi, kteří se v té problematice vyznají a zeptat se jich, jestli je vaše interpretace správná. Toto stačí udělat jednou nebo dvakrát a naučíte se ta data interpretovat sami. Jinými slovy už dokážete říct, zda je daný pokles nebo výkyv výrazný, nebo běžný. Bez předchozí znalosti je ta orientace složitější. Čím více se v tom vyznáte, tím snazší a rychlejší to pro vás potom je.

Sehrála ve složitosti přípravy nějakou roli i skutečnost, že byla energetická krize svým rozměrem i dopady v novodobé historii bezprecedentní?

Zcela určitě. Vzhledem k velikosti i dopadu té události byla očekávání od novinářů větší. I díky tomu ale měly naše příspěvky nakonec ve vysílání tak velký prostor. Pokud by událost nebyla tak naléhavá, tak by jim nebyl věnován vysílací čas například i na ČT1.

Příprava vašich příspěvků – myslím těch vysvětlovacích, které šly za vědeckou redakcí – tedy měla u vedení podporu?

Zcela jistě.

Věnuje se přípravě podobných výstupů, které jsou analytické, vysvětlují a radí, i jiné redakce ČT kromě té vědecké, v níž aktuálně působíte?

Určitě ano. Ve Studiu 6 je na toto kladen taky poměrně velký důraz. Jak si například podat přihlášku na střední školu, jak si přezout na zimu gumy. Takových příspěvků je ve Studiu 6 velké množství. Věnují se tomu například i kolegové v Událostech, tam ale zase není tolik času, aby se vysvětlovalo tolik polopaticky.

Je tedy podle vás možné, aby se podobný – vysvětlující a analytický přístup – aplikoval v televizním zpravodajství plošně?

Myslím si, že určitě. To je i část veřejné služby, nebo co si minimálně já osobně představuji, že znamená – tedy dostat jako divák určité servisní informace. Typicky když se řeší přijímací zkoušky na střední školu, tak má být pro diváka jasné, jak má přihlášku podat a jak se v ní zorientovat. Myslím si, že to má ve vysílání své místo.

Máte pocit, že v posledních letech, zvláště s krizovými událostmi jako byl covid nebo právě energetická krize, poptávka po přípravě vysvětlujících příspěvků roste?

To asi nedokážu říct. Docela mi to už splývá. Já osobně jsem takové příspěvky dříve například tolik nechystal. Od covidu je to každopádně mnohem více potřeba, protože se dějí naléhavé věci. Taky ale musím říct, že servisní informace se ve vysílání objevovaly vždycky. Pokaždé, když došlo k určité změně, tak byla snaha ty změny vysvětlit. Není to nic nového a ve vysílání České televize se to objevuje pravidelně. Od covidu a energetické krize je nicméně novinkou, že jsme takovým příspěvkům začali věnovat například i tři minuty v hlavním vysílacím čase, například v osm hodin večer, včetně ČT1. Ty příspěvky se vždy zaměřovaly na jedno téma, byly dost koncertované a snažily se události dodat právě zmíněný kontext. To se dříve tolik nedělo.

Když se na energetickou krizi podíváte zpětně, co jste se nejvíce snažil vy osobně předat publiku?

Hodně jsem se soustředil na veřejně dostupná data – popis toho, co přesně se v tom plynovém potrubí děje. Přejde mi, že k tomu se člověk jen málokdy dostane, je složité se v tom zorientovat a je na to potřeba spousta času. Naštěstí to nebylo potřeba, ale měli jsme připravenou i grafiku s naplněností zásobníků, kterou jsme vždy jednou za dva až tři dny aktualizovali. Dalo se to porovnávat s naplněností v předchozích letech. Ve vysílání bychom tedy byli schopní poměrně rychle odhalit, že se něco děje. Nebo jsme naopak mohli říct, že je plynu dost a není potřeba žádné paniky. Potom je ten druhý pilíř, což jsou konkrétní návody. Například jaké typy sociálních dávek existují. Zprvu to člověku důležité nepřijde, pro většinu diváků to ani není to hlavní, ale když se pak někdo dostane do složité situace a tomu systému dávek nerozumí, tak pro něj může být srozumitelný návod ve vysílání poměrně užitečný.

Když jste teď sám zmínil šíření paniky mezi veřejností – vybavujete si z doby energetické krize situaci, kdy jste si v redakci či na poradě s vedením vědomě řekli, že je potřeba nerozdmýchávat paniku?

To asi úplně ne. Myslím si, že i během covidu jsme se k informování snažili přistupovat s chladnou hlavou a odstupem. Opření se o reálná data – v covidu o počty naočkovaných a počty případů – a interpretace trendů člověku dodají spíše trochu klidu. Reálně totiž může sledovat, co se děje. To, že můžeme publiku ukázat data a odprezentovat je v jednoduché formě, je určitým způsobem uklidňující. Minimálně pro mě je.

Máte tedy pocit, že vizualizace a interpretace dat může v době krize přispět k uklidnění společnosti?

Určitě. Když se například během covidu říkalo, jak rychle se nemoc šíří, tak bylo skvělé moct se opřít o reálná data a ve vysílání divákovi ukázat, jak rychle se nemoc šíří skutečně. A že to opravdu neznamena, že bude přes noc milion nakažených, že to má určité limity. U energetické krize – a za mě je otázka, jestli to skutečně byla krize, jestli to nebyla pouze určitá zkratka – to funguje nejspíš stejně. Ve chvíli, kdy člověk ví, že existují nějaké alternativy, že existuje zkapalněný plyn a že soustava, kterou tu máme, umožňuje, aby se plyn dostal z Německa k nám, tak získá ty důležité informace.

Hraje u přípravy vysvětlujících příspěvků svou roli i časová tíseň, tedy tlak na rychlé publikování? Myslím tím zejména v akutní, rané fázi krize, kdy je největší poptávka po nových informacích.

Největší důraz je v takové chvíli kladen na to, aby člověk neudělal chybu. Na začátku je potřeba si vše dvakrát třikrát zkontrolovat. Je to zároveň i doba, kdy člověk často narazí na nějakou nepřesnost. Je potřeba, aby v takové chvíli věděl, jakému odborníkovi má zavolat a nechat si od něj poradit. Aby se informace dostala do vysílání co nejvíce jednoznačně.

To jde asi paradoxně trochu proti tomu rychlému tempu a tlaku na co nejrychlejší publikování.

Hlavně jde o to, aby redaktor věděl, koho má oslovit jako prvního. V redakci vědy už máme vybudovanou relativně širokou síť odborníků. Když se tedy něco mimořádného stane, dokážeme poměrně rychle vygenerovat několik kontaktů na odborníky, kteří se tématu věnují celý život a dokáží danou situaci vysvětlit.

Máte zpětně pocit, že zpravodajské příspěvky, které v době energetické krize v českých médiích vycházely, byly pro publikum dostatečně srozumitelné a vysvětlující?

Já to asi nedokážu posoudit. Už je to poměrně dlouho, těžko se mi vybavují příspěvky v jiných médiích a netroufám si to soudit.

Všiml jste si například článku nebo jeho části – třeba jen titulku – který vám v dané situaci přišel zavádějící nebo zbytečně senzacechtivý?

To je podobné, asi na to nedokážu odpovědět.

Některé mediální průzkumy z posledních let poukazují na to, že se část publik po celém světě odvrací od zpráv. Jedním z nich je například Digital News Report od Reuters Institutu. Lidé odklon od zpráv mnohdy zdůvodňují tím, že jim zprávy přijdou příliš negativní. Myslíte si, že je negativitu ve zpravodajství možné nějak zmírnit, nebo máte naopak pocit, že k němu patří?

Negativní zpráv je podle mě víc, protože doba je rychlejší. Před sto lety se člověk v Evropě jen těžko dozvěděl, co se stalo v Austrálii nebo Jižní Americe, že tam například bylo zemětřesení a zemřely při něm stovky lidí. Teď se to divák dozví hned, jsou k tomu hned k dispozici záběry a vysílání je toho okamžitě plné, jelikož se to děje. Například během covidu, kdy se nemohlo nic řešit a všechno bylo zavřené, tak bylo velmi těžké nacházet zprávy, které se covidu netýkají. Covidu se týkalo prakticky všechno. Podobné to bylo i u energetické krize. Všichni to nějakým způsobem v danou chvíli řešili – podniky, domácnosti i stát – a zpráv, kterých by se ta problematika vůbec nedotýkala, bylo relativně málo. Na druhou stranu si myslím, že by ve výsledném zpravodajském mixu měly být i zprávy odlehčenější. Například Studiu 6 se to podle mě i docela daří – z redakce vědy se sem snažíme dodávat různé zajímavosti, které se netýkají vyloženě toho, že je něco špatně. Naopak se snažíme ukazovat, že se i něco povedlo. Tyto zprávy dodáváme i do Událostí – třeba o úspěších českých vědců, nových objevech. Věřím, že člověk má na konci dne plné zuby covidu nebo války na Ukrajině, ale pokud se ty věci reálně dějí, je velmi těžké o nich nereferovat.

Má tedy podle vás negativita ve zpravodajství svoje opodstatnění?

Na to nedokážu jednoznačně odpovědět. Myslím si ale, že do médií stoprocentně patří kontext. Co nejvíce kontextu, aby člověk chápal, co a proč se děje. Divák by měl mít od novináře k dispozici srovnání s jinými událostmi, aby dokázal vyhodnotit, jestli je situace opravdu závažná a mimořádná nebo k ní čas od času dojde.

Co by podle vás měli zpravodajští novináři dělat pro to, aby pro své publikum zůstali relevantní?

Myslím si, že pokud by to věděli, tak to dělají tak, aby k odlivu nedocházelo. Pokud by byl nějaký funkční recept, tak už by ho někdo nejspíš zkusil aplikovat. Pokud ten trend pokračuje ve světě napříč zpravodajskými médii, tak asi řešení patrně nikdo nenašel.

Ráda bych se vás zeptala i na pořad *Drahé Česko, ...?*, který se problematice energetické krize také věnoval...

Pokud se nepletu, tak jsou v archivu pod názvem *Drahé Česko, ...?* tři díly Devadesátky, kterým bylo věnované celé večerní vysílání ČT24 od osmi téměř do deseti hodin. Pod tím titulkem ale běžel celý seriál – tedy od Studia 6 přes denní kontinuální vysílání až po večerní krátké bloky a zprávy v Událostech, na kterých se podílela řada redakcí. Klíčovou úlohu v tom měla ekonomická redakce, která dodávala informace z terénu, od firem a obchodů, zprostředkovávala příběhy lidí. My jako vědecká redakce jsme v tom byli spíše okrajoví. Soustředili jsme se zejména na kontextové věci, tedy jak něco funguje – jak například porozumět faktuře – a taky na návody. Všechno, co se ve vysílání objevilo, pak mělo ve vysílání hlavičku *Drahé Česko, ...?*. Nejde to tedy dohledat v iVysílání jako jednotlivé díly, protože to bylo součástí vysílání každý den.

Klade příprava takového příspěvku, který vysvětluje a radí divákovi, na novináře nějaký zvláštní nárok? Myslím tím například dobré analytické myšlení, schopnost porozumět datům, umět je vizualizovat a podobně.

V tomto případě se to určitě hodí. Je důležité se umět v tématu rychle zorientovat, pochopit, co je důležité a zjednodušit to tak, aby to stále byla ještě pravda. Za redakci vědy jsme příspěvky k *Drahému Česku* nepřipravovali, to šlo za ekonomickou redakcí. Úplně nevím, jak to koncipovali. Během covidu jsme ale za redakci vědy připravovali příspěvky *Země v nouzi*, a to bylo prakticky to samé. Intenzivně jsme tehdy přemýšleli o tom, jaké odborníky oslovit, jaká témata otevřít, jaké informace chceme, aby zaznívaly. Řešili jsme, jak postavit celou dramaturgii večera, aby divák jednak dostal relevantní a úplné informace, jednak je dostal od lidí, kteří tématu skutečně rozumí. Snažili jsme se, aby si pak diváci mohli z pořadu odnést informace o tom, že není všechno úplně špatně, že existují způsoby, jak přispět k minimalizaci rizik. I to je důvod, proč se za vědeckou redakci ve vysílání často objevují pohledy psychologů. Snažíme se tak divákům ukázat, jak si s danou situací můžou poradit. Od dob covidu se snažíme brát v potaz, že ta problematika na diváky nějakým způsobem ‚padá‘. Například i během

energetické krize nebo během střelby na Filozofické fakultě jsme za redakci vědy dodávali pohledy psychologů na to, jak se s negativními informacemi, které se objeví ve veřejném prostoru, můžou vypořádat. To je v podstatě naše úloha.

Myslíte si tedy, že by měla být žurnalistika v krizových situacích společensky odpovědná?

Myslím si, že zcela jistě. Úlohou veřejnoprávního média je vnášet do problematiky i tento pohled. Nemyslím si, že soukromé médium by takovou povinností mít nemělo, ale zejména u Českého rozhlasu a České televize je služba veřejnosti důležitá. Vnímám to tak, že zabývat se dopadem zprávy na diváka nebo posluchače ten aspekt veřejnoprávnosti splňuje.

Bylo podle vás v době energetické krize důležitější o událostech informovat, nebo je interpretovat?

Myslím si, že to jde ruku v ruce. Pokud budu informovat, ale informaci nedám do kontextu, tak ji řeknu pouze napůl. Kontext dodává zprávě význam. A ze zkušenosti si myslím, že souvislost prospívá každé zprávě. Když se člověk na zprávu podívá a zjistí i věci kolem, tak je to pro něj jako celek přínosnější.

Příloha 7: Náhledy zpravodajských příspěvků podrobených kvalitativní obsahové analýze

Seznam Zprávy

ZPRÁVY BYZNYS TECH PODCASTY VIDEO NEWSLETTERY REDAKCE

BYZNYS REALITY FINANCE AGENDA INSIDE TALKS FIRMY B2B SEZNAM NATIVE ČESKÁ ELITA

Mrazy v Čechách zničily veškeré ovoce. Škody přesáhnou miliardu

O lidi se na Olomoucku přetahujeme s Amazonem, říká největší výrobce oříšků

Otázka za milion. Expertka odpovídá, který zbrojař vám vydělá víc peněz

Šéf Invia: Zájedzy letos Čechům mohou zlevnit zahraniční cestovky

Poklad z půdy. Objevená kytara Johna Lennona může v aukci zlomit rekord

Příplatek za litr benzínu? Velká revize povolenek se odkládá, prošla jen malá

Zprávy » Byznys » Byznys | Trendy » Krach Bohemia Energy a bezradná vláda: Tisícům domácností...

Krach Bohemia Energy a bezradná vláda: Tisícům domácností hrozí dluhy

ZUZANA KUBÁTOVÁ
+ sledovat 4

Ilustrační foto.

26. 10. 2021 7:12

Pád skupiny Bohemia Energy a dalších obchodníků může vyvolat vážný sociální otřes. Klienti padlých firem mají teď platit za elektřinu a plyn tak vysoké sumy, že jich to tisíce může přivést k exekucím a bankrotům.

Konec skupiny Bohemia Energy, která nechala bez dodávek elektřiny a plynu na 900 tisíc odběrných míst, se mění v černou mūru pro občany, úředníky i politiky. Odhalil, že stát není vůbec na prudké otřesy na energetickém trhu připravený. Může to skončit mnoha lidskými

STALO SE V BYZNYSU

11:22
Vodafone měl potíže s mobilní sítí. Některé sekce webu stále nefungují

10:26
Mrazy v Čechách zničily veškeré ovoce. Škody přesáhnou miliardu

9:01
Čistý zisk banky Moneta v prvním čtvrtletí stoupl na 1,3 miliardy korun

←
Volby

Reklama

Zdroj: Seznam Zprávy, 2021

i podnikatelskými tragédiemi.

Stát nemá účinný systém pro případ velkých krachů obchodníků s energiemi. Dohled nad těmito firmami je slabý. Rychlá pomoc pro spotřebitele ohrožené energetickou chudobou neexistuje. Vláda netuší, jak velký je rozsah celého problému, a nemá ani plán, ani představu, kolik peněz na případnou pomoc „energeticky chudým“ by veřejné rozpočty měly dát.

Bleskový nástup

Problém zaskočil politiky i státní úředníky rychlostí, s jakou vyvřel. Teprve 14. října oznámila ukončení dodávek skupina Bohemia Energy, následovaná menší firmou Kolibřík Energie. Jejich zákazníci pak automaticky přešli pod tzv. dodavatele poslední instance (DPI). Jenomže mechanismus, který měl zákazníky chránit, se změnil v past.

” Klientům doporučujeme, aby v režimu DPI nezůstávali příliš dlouho. Na standardním produktu budou mít stabilní ceny na zafixované období. A zálohy budou rozloženy do celého roku, a tudíž i nižší než v režimu DPI.

JAN ZÁPOTOČNÝ, MÍSTOPŘEDSEDA PŘEDSTAVENSTVA E.ON

Dodavatelé poslední instance přiděleným klientům od konce minulého týdne rozesílají nové rozpisy měsíčních záloh za energie. První platbu je třeba uhradit ještě do konce měsíce. A to i v případě, že lidé třeba za říjen už jednou zaplatili svému původnímu obchodníkovi. Domácnosti i drobní podnikatelé zažívají šok.

„V rodinném domku jsem platil zálohy na plyn 3300 korun,“ píše SZ Byznys důchodce B. L. z Jeseníku. „Dodavatel Europe Easy Energy krachnul a innogy mi zvedla zálohy v režimu DPI na 21 490 korun měsíčně, s tím, že do konce roku zaplatím 64 470 korun. Pokud přeju na jejich fixní kontrakt, pořád to bude asi 8200 korun měsíčně. Pecka – k mému důchodu 9038 korun,“ popisuje.

Čtyřčlenná rodina Jana S. z Jablonce nad Nisou platila dosud měsíčně za elektřinu 800, za plyn 2100 korun. Odběr energie si před lety nasmlouvali u dceřiné firmy České spořitelny, kterou před časem i s klienty převzala Bohemia Energy. „V pátek nám ČEZ napsal, že od půlky října platíme 4200 za elektřinu, v pondělí přišla nová záloha na plyn od innogy:

Zdroj: Seznám Zprávy, 2021

9,5 tisíce. My to nějak vyřešíme, ale spoustu lidí toto může k smrti vyžděsit,“ říká Jan.

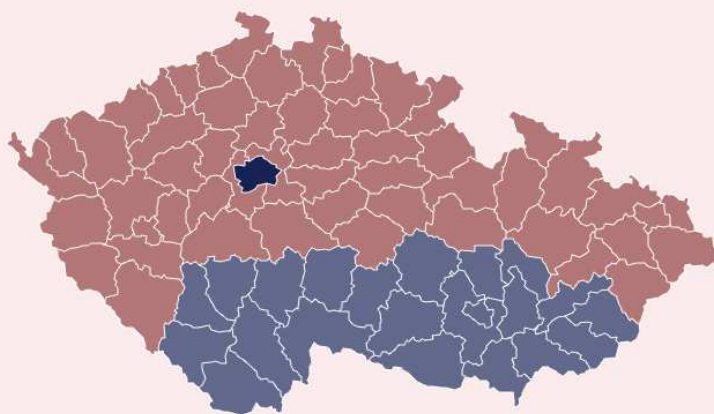
Má pravdu, sociální sítě plní od konce minulého týdne zděšené reakce. Na Facebooku se o zkušenost dělí třeba důchodci, kteří u Bohemia Energy platili za plyn měsíčně 2700 korun a nyní jim platba stoupla na 9340 korun. Další lidé popisují růst z 3,5 tisíce na téměř 12 tisíc korun, ze čtyř tisíc na 16,6 tisíce nebo z 10 tisíc na 20 820 korun. Nové ceny jsou často mimo jejich finanční možnosti, převyšují i platby za hypotéky či nájemné.

V podobné situaci jsou i menší podnikatelé, kteří spadají do režimu poslední instance. „Měl jsem u Bohemia Energy firmu, která provozuje penzion. Té se zálohy na plyn zvedly skoro pětinašobně – na 30 tisíc měsíčně,“ říká investor a energetický analytik Michal Šnobl. „Já si s tím poradím, penzion stejně zavíráme kvůli rekonstrukci, ale když takový rozpis přijde starším lidem, nebo lidem, kteří se v systému placení moc neorientují, je to děsivé.“

Zatím se ozývají hlavně klienti plynárenské innogy, která začala rozpisy záloh rozesílat jako první z pětky dodavatelů poslední instance. Ostatní na tom pracují. „Není to jednoduché, převzali jsme jen po Bohemia Energy 64 tisíc klientů, od firmy Kolibřík Energie další tři tisíce,“ vysvětluje mluvčí PRE Petr Holubec.

Dodavatelé poslední instance – elektřina

v okresech

● PRE ● ČEZ ● EG.D

Reklama

Zdroj: Seznám Zprávy, 2021

Dodavatelé poslední instance – plyn v krajích

Zdroj: ERÚ

SZ BYZNYS

Logický náraz

Cenový náraz pro bývalé klienty padlých obchodníků je tak tvrdý proto, že dodavatelé poslední instance s nimi nepočítali, takže energie pro ně nemají nakoupené s předstihem a pořizují je na burze za současné vysoké ceny.

U plynu je situace o to horší, že se speciální nouzový ceník DPI, plánovaný na šest měsíců, tvoří v nejhůrší možnou dobu – před zimou. Navíc odběratelé přecházejí do drahého režimu DPI z relativně nízkých cen. Bohemia Energy léta stavěla marketing na tom, že je proti tradičním dodavatelům levnější. Své výhody dosahovala díky riskantní nákupní politice, která jí léta vycházela. Právě vysoké riziko ale firmy z této skupiny nakonec položilo.

Institut dodavatele poslední instance má zajistit, aby se lidé při krachu svého obchodníka neocitli bez energií. Teď se z něj ale stala past, která může tisíce domácností dovést k exekucím a tisíce firem do úpadku.

„Zálohy je nutné platit, protože v důsledku chrání samotné klienty před vysokými nedoplatky při závěrečném vyúčtování,“ říká mluvčí E.ON Martina Slavíková. E.ON prý zatím „nevnímá“ rozsáhlejší problém se zálohami a nebrání se individuálnímu jednání. „My s klienty pracujeme individuálně a chceme jim pomoci. Pokud se dostanou do situace, kdy dopředu vědí, že zálohy jsou pro ně příliš vysoké a nedokážou je platit, ať

Zdroj: Seznám Zprávy, 2021

se na nás obrátí, situaci s nimi budeme řešit,“ slibuje mluvčí.

Samy firmy radí klientům, aby se z drahého DPI co nejrychleji vyvázali a uzavřeli běžný spotřebitelský kontrakt. „Klientům doporučujeme, aby v režimu DPI nezůstávali příliš dlouho. Na standardním produktu budou mít stabilní ceny na zafixované období. A zálohy budou rozloženy do celého roku, a tudíž i nižší než v režimu DPI, kde jsou vypočítávány maximálně na šest měsíců, které navíc vycházejí na topnou sezonu, kdy mají lidé větší nároky na spotřebu, od čehož se odvíjejí i zálohy,“ říká Jan Zápotočný, místopředseda představenstva E.ON Energie.

Jenomže standardní tarif bývá pro bývalé klienty Bohemia Energy cesta z deště pod okap. Energie dodávaná podle aktuálních smluv je výrazně dražší, než kolik platí stávající zákazníci. Pro ně obchodníci nakupovali elektřinu a plyn průběžně, takže mohou současné extrémní velkoobchodní ceny „ředit“ staršími levnějšími nákupy.

Například innogy podle svého posledního ceníku nabízí plyn v produktu Optimal (při nižší spotřebě – viz grafika) novým zákazníkům v ceně 1395 korun za megawatthodinu, zatímco novým klientům nabízí stejnou komoditu na letošek za víc než 2,5 tisíce. Pořád ale výrazně levněji než v režimu poslední instance.

Zálohy za plyn u innogy

v Kč, včetně DPH

Roční spotřeba 1,5 MWh

	Stávající zákazníci	Noví zákazníci*	V režimu dodavatele poslední instance
Cena za komoditu	1395	2565 / 1906 / 1664	3461
Měsíční záloha	350	500 / 420 / 390	1050

Roční spotřeba 15 MWh

	Stávající zákazníci	Noví zákazníci*	V režimu dodavatele poslední instance
Cena za komoditu	1176	2408 / 1748 / 1506	3340
Měsíční záloha	2080	3630 / 2810 / 2500	7870

* Produkt Optimal, cena k 23. 10. 2021, smlouva na 3 roky, cena za MWh i záloha každoročně klesá

Pozn.: V zálohách je kromě ceny za plyn započtena také cena za distribuci a další regulované složky.

Zdroj: innogy

SZ BYZNYS

Zdroj: Seznám Zprávy, 2021

Státní pomoc? Žádný plán

Pokud lidé nebudou platit za energie nově předepisované ceny, mohou rychle upadnout do neřešitelných dluhů a časem se propracovat k exekuci. Řada penzistů na sociálních sítích píše, že si teď v zimě nedovolí moc topit, což může skončit osobními tragédiemi.

SZ Byznys požádal Ministerstvo práce a sociálních věcí a také ministra průmyslu Karla Havlíčka o vysvětlení, jak se k akutně hrozícímu riziku energetické chudoby vláda staví. Tiskový odbor MPSV nereagoval, Havlíček odkázal na svého náměstka Reného Nedělu. Podle Neděly úředníci teprve rozsah rizika začínají mapovat.

„V pátek se k tomu uskutečnilo jednání MPO, MPSV a Energetického regulačního úřadu, zjišťujeme, co se v tomto dá dělat,“ říká Neděla.

„Souhlasím, pro řadu lidí mohou být nové ceny neřešitelný problém,“ dodal.

Vláda už dříve začala chystat opatření na zmírnění dopadů zdražujících energií. Do konce roku má odpustit spotřebitelům DPH na energie a také příspěvek na obnovitelné zdroje. Chystá se i kompenzace části nákladů na emisní povolenky pro teplárny, což má podle Neděly zabránit jinak hrozícímu nekontrolovanému růstu ceny tepla z dálkových rozvodů.

Kolik stála elektřina na burze

Jak se tvoří konečná cena elektřiny, můžete zjistit [v tomto článku](#)

Pozn: cena silové elektřiny v eurech za MWh, dodávka na následující kalendářní rok

Zdroj: PXE

SZ BYZNYS

Žádné z těchto opatření ale nepomůže lidem, kteří jsou akutně ohroženi energetickou chudobou: Plošná úspora, která je určena všem spotřebitelům (včetně těch, kterým ceny zatím nerostou), je pro ně obvykle příliš nízká.

Reklama

Reklama

Zdroj: Seznám Zprávy, 2021

Proč cenu elektřiny určuje plyn? Na burze rozhoduje „poslední“ elektrárna

Sára Mazúchová
17. června 2022

Cena elektřiny dále roste, důvody spočívají v růstu cen zemního plynu kvůli jeho nedostatku ve světě. Jenže plyn je jen jedním z mnoha zdrojů, tak proč právě na něm záleží, kolik elektřina bude stát? Může za to nastavený systém energetické burzy a fakt, že elektřina je komodita – zákazník si tak nemůže říct, že bude kupovat jen tu levnou například z obnovitelných zdrojů.

Reklama

Velkoobchodní cena elektřiny, tedy ta, za kterou nakupují dodavatelé elektřiny od výrobců, vzniká na burze. Určuje ji poptávka, respektive potřeba určitého výkonu v daný moment. V zimě je potřeba hodně elektřiny a vysoký výkon, v létě třeba až o polovinu méně.

Výrobci nabízejí elektřinu na burze za cenu svých variabilních nákladů, tedy nákladů na palivo a emisní povolenky. Elektrárně, jejíž výkon je ještě potřeba, aby se uspokojila poptávka, se říká závěrná elektrárna. Cena nabídnutá touto elektrárnou je zásadní – je to hodnota, za kterou se prodává a kupuje všechna elektřina na burze, nehledě na to, za jaké náklady vyrábějí ostatní elektrárny.

Pokud nějaká elektrárna nabídne cenu, která je vyšší než cena závěrné elektrárny, musí se vypnout, protože v danou chvíli nic neprodá. Zároveň se elektřina nemůže vyrábět jen tak naprázdno. Pokud by se totiž vyrábělo výrazně víc, než by se v daném okamžiku spotřebovávalo, elektrickou rozvodnou síť by to mohlo poškodit. Pokud naopak elektrárna nabídne cenu nižší, než je cena závěrné elektrárny, rozdíl mezi těmito dvěma hodnotami pro ni znamená zisk.

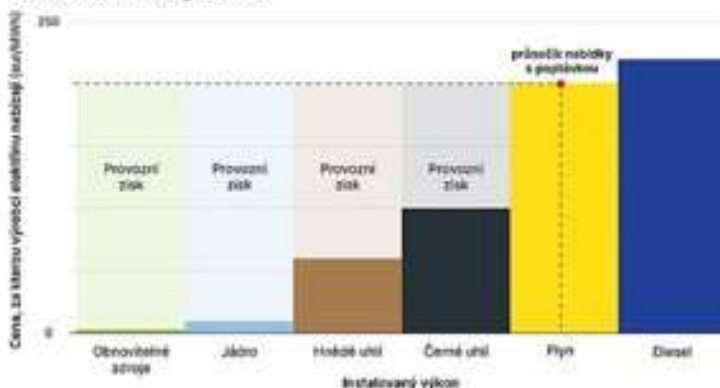
Čím větší zima, tím větší výkon je potřeba

V loňském roce byl největší výkon 12 108 megawatt (MW) potřeba 15. února, kdy Českou republiku zasáhly rekordní mrazy.

Nejmenšího zatížení se přenosová soustava dočkala 8. srpna, kdy nezbytný výkon činil 4 958 MW.

Zdroj: ERÚ

Cenotvorba elektřiny na burze

Řazení zdrojů na burze podle ceny, kterou nabídnou (takzvaný merit order). Průsečík nabídky s poptávkou znamená výslednou cenu, za kterou se elektřina bude prodávat. Graf je ilustrační, hodnoty a řazení zdrojů se mohou měnit. Například kdyby plyn výrazně zlevnil, mohl by se posunout před hnědé a černé uhlí.

Do celého procesu vstupuje schopnost jednotlivých druhů elektráren vypnout se a zase zapnout. Například u jaderné elektrárny je vypínání a zapínání složité a navíc stojí miliony korun. Naproti tomu u plynové elektrárny jde o časově i finančně nenáročnou věc. Právě proto se na zemní plyn spoléhalo v zelené transformaci energetiky. Zejména Německo doufalo, že plynové elektrárny budou sloužit jako záložní zdroje a vykrývat období, kdy nevyrábějí obnovitelné zdroje.

Reklama

Německo a Evropa obecně nyní na víru v zemní plyn doplácí. Hlavním dodavatelem této komodity do Evropy je totiž Rusko, které cenu uměle vyhánělo nahoru ještě před válkou na Ukrajině. Nyní dodávky komplikují sankce uvalené na Ruskou federaci. Ruská státní společnost Gazprom navíc oznámila, že kvůli opravám omezila kapacitu stěžejního plynovodu Nord Stream 1 nejprve o čtyřicet a poté o dalších 33 procent.

Vrátit se do bodu nula

Z řad odborníků stále častěji zaznívá názor, že systém obchodu elektřiny na burze je nefunkční a měl by se zásadně revidovat. „Plyn je nyní tak drahý, že se až na výjimky nevyplatí mít v Čechách spuštěné plynové elektrárny. Avšak běží německé plynovky, jejichž výroba určuje cenu na burze, která je tím pádem vysoká,“ vysvětluje ekonom Lubomír Lízal, bývalý člen bankovní rady České národní banky (ČNB), aktuálně působící na Českém vysokém učení technickém.

Zdroj: iDNES Premium, 2022

Podle něj se nyní německá energetická dražba přelévá kvůli obchodování s elektřinou na burze do Česka. „Dostali jsme se do situace, kdy kombinujeme nevýhody české nízké kupní síly a německého obchodního modelu, který je založen na německé vysoké kupní síle,“ míní Lízal.

Expert: Ceny energií budou brzy až trojnásobné, vláda musí jednat rychle a plošně

Řešení vidí v zásahu státu, který by objem elektřiny spotřebovávaný v Česku vykupoval od tuzemských elektráren a následně ji přeprodával zdejším spotřebitelům. Tím by se ceny vyvázaly ze závislosti na německých plynových elektrárnách. Přebytky by mohly dále putovat na burzu. Nebylo by tak nutné odstříhnout se od evropského volného trhu zcela.

„Potřebovali bychom se vrátit do situace, kdy burza vznikla a kdy se na ní obchodovaly pouze momentální přebytky. Byla zřízena právě proto, aby se mohly operativně nabízet přebytky a vykrývat nedostatky. Všechno ostatní bylo řešeno dlouhodobými kontrakty. Když burza vznikla, šlo přes ni asi jenom půl procenta objemu elektrické energie. Dnes je to 40 procent a více,“ uvádí Lízal.

Na druhou stranu je burza místo, kde se setkává nabídka s poptávkou, kde zjednodušeně řečeno „probíhá“ volný trh. Ne všichni odborníci tak souhlasí s tím, že by v budoucnu měl výraznou roli místo burzy hrát stát.

Výhody jako třešničky na dortu

„Teoreticky by alternativou mohla být státní energetika. Obecná zkušenost západní civilizace je, že monopolní podniky fungují hůře a neefektivně a nakonec jsou jejich dodávky dlouhodobě hrozně drahé. Proto se EU rozhodla liberalizovat energetický sektor. Naším vstupem do EU jsme se k tomu přihlásili,“ poznamenává k tomu hlavní ekonom společnosti ČEZ a bývalý člen bankovní rady ČNB Pavel Řežábek.

Navíc připomíná další úskalí situace, kdy by se Česká republika více uzavřela do sebe – český byznys je vysoce orientovaný na export a evropský trh potřebuje jako odbytiště svých polotovarů a výrobků.

„Z každého dortu jsou nejlepší ty třešničky nahoře. Nicméně k třešničce patří celý dort. Buď je volný trh zboží, nebo není. Pokud si necháme českou elektřinu, musíme akceptovat, že někdo jiný dá přednost například vlastním autům a vlastním strojářským výrobkům. Takové uvažování je pro ČR velmi nebezpečné. Z Česka se vyváží 73 procent HDP a dováží se 70 procent HDP. Jakékoli obchodní bariéry by znamenaly zásadní ekonomický problém pro malou zemi, jako je ČR,“ uvádí Řežábek.

Elektřina na německé burze v Lipsku je navíc vlivem velkého objemu tamních obnovitelných zdrojů energie mírně levnější než na burze v Praze, přičemž tento rozdíl se podle Řežábka bude ještě zvyšovat.

Lipská versus pražská burza

- ČEZ prodává elektřinu zejména na burze v Praze (PXE) a na burze v německém Lipsku (EEX). Přes lipskou burzu se realizují kontrakty až na tři roky dopředu, zatímco na pražské burze je to většinou rok a méně dopředu.
- Obchod probíhá zejména na základě dlouhodobých nasmílovaných pozic. Jen deset procent vyrobené elektřiny se prodává na spotovém trhu.
- EEX a PXE sice fungují jako samostatné entity, nicméně lipská burza vlastní tu českou.

kontext

Norská výhra v loterii

Po stopách severského plynu, hlavní evropské pojistky proti Rusku

JIŘÍ NÁDOBA, OSLO

*Na plný výkon.
(Těžební věž Troll A firmy Equior
v Norském moři)*

N

a běžných mapách je vlevo od Norska jen modro. Kdesi daleko dole vyčuhuje Skotsko a nahoře Island. Jinak široko daleko jen samé moře.

Skutečnost je ale trochu jiná, než jak ji známe ze zeměpisu. Jedním z důkazů je barevná zasklená mapa v prostém černém rámu, kterou má Andreas Bjelland Eriksen v kanceláři na zemi opřenou o gauč. Změť oranžových, fialových a zelených políček na první pohled signalizuje, že u norského pobřeží je něco víc než voda – podmořská Atlantida plná ložisek ropy a plynu, která v těchto měsících získává enormní důležitost.

Po odstřížení ruských dodávek plynu se Norsko posunulo do pozice největšího evropského dodavatele. I pro Česko je teď norský plyn hlavní náhražkou za donedávna skoro monopolní dovoz z Ruska. Čím víc klesá venkovní teplota, tím víc se zraky z Evropy stáčíjí k severu s otázkou, kam dál se vztah s bohatou zemí vyvine. Kolik plynu může ještě poslat a jak moc je ochotna slevit z dnešních rekordních cen? Od-

FOTO GETTY IMAGES

povědi jsou ovšem zatím vesměs jiné, než by si evropští zákazníci přáli.

Víc nemáme

Eriksen pochází ze Stavangeru, přímořského města na jihozápadním cípu Norska, které je centrou tamního ropného zázraku. Momentálně sídlí v centru Osla jako státní tajemník na ministerstvu ropy a energetiky.

Barevná políčka na jeho mapě parcelují podmořské dno u norského pobřeží do více či méně pravidelných obdélníků, rozdělených mezi jednotlivé těžbařské firmy. Ke směle odběratelů ale žádné z ložisek není v takovém stavu, že by bylo připravené jako pohotová rezerva k okamžitému navrtání a odeslání cenné suroviny směrem na jih.

„Co šlo udělat rychle, to jsme už udělali,“ říká omluvně nad mapou v titěrné kanceláři mladý vládní úředník, vyslaný na klíčové ministerstvo jako reprezentant vládní Strany práce premiéra Jonase Gahra Støreho. Tím, co už bylo provedeno, má na mysli hlavně jarní úpravu státem určených pravidel, umožňující těžařům vysávat ze dna víc plynu a méně ropy. V jednom ložisku lze obvykle najít obojí a běžnou praxí je, že se část vytěženého zemního plynu vtlačí zpět do země jako síla pumpující ven další ropu. To se nyní omezilo, část ropy se tím navěky obětuje a zůstane ležet pod mořem. Produkce plynu naopak díky tomu proti ložisku stoupla o osm procent.

Těchto osm procent míří kompletně do zemí EU a do Velké Británie. V těchto směrech má Norsko natažené plynovody a na dovozu do EU se nyní podílí skoro ze dvou pětín. To je stejný podíl, jaký mělo ještě loni Rusko, jehož role naopak prudce klesá (*viz graf*). Nové potrubí přibýlo přes Dánsko do Polska, od října je tento plynovod funkční a ročně zvládne přepravit 10 miliard kubíků plynu, což shodou okolností zhruba odpovídá zvýšené těžební kapacitě spojené s obětováním ropy. Poslat do EU ještě víc plynu ale v dohledné době nebude možné. „Jedeme naplno, žádné další rychlé řešení není na obzoru. Kdybychom měli těžbu výrazně dál zvedat, museli bychom hledat a otvírat nová pole,“ přibližuje Eriksen – s upozorněním, že takový průzkum zabere roky a momentální napjatou situaci na trhu s plynem nijak nezmění.

Deset let je moc

Navrtat nová naleziště vyžaduje nejen čas, ale i změnu postoje v otázkách, které jdou mimo akutní válečný problém. V zemi s poloviční populací oproti Česku stojí skoro tisíc vodních přehrad a ty zvládnou spolu s nově budovanými flotilami přímořských větrníků pokrýt skoro celou místní spotřebu bez fosilních emisí. Světové automobilky v Norsku dnes už inzerují výhradně elektromobily, na čistou elektřinu je napojeno i skoro všechno vytápění budov. Norové se díky tomu všemu právem berou jako ekologičtí průkopníci, kterým ale leckdo může vyčítat pokrytectví v tom smyslu, že sami sice nic škodlivého nepálí, ale jako přední exportéři fosilních paliv na nich enormně bohatnou – což je konflikt, na který část společnosti reaguje zvýšenou politickou poptávkou po útlumu, nikoli rozvoji dalších nalezišť. „Když teď začneme s průzkumem, těžbu půjde spustit za deset, patnáct, možná dvacet let. A to už ničemu nepomůže,“ říká poslanec Lars Haltbrekken, zvolený za Stranu socialistické levice, která nynější minoritní vládu ad hoc podporuje (třeba při projednávání státního rozpočtu), ale vládní úvahy ohledně případného rozšiřování těžby chce do budoucna blokovat. S odůvodněním, že ústup od fosilní energetiky bude v Evropě tak jako tak pokračovat a že ruská válečná agrese a s ní spojené odbourávání závislosti na ruských surovinách ji ve výsledku spíš urychlí, než zbrzdí.

Časové zákonitosti navíc jasně ukazují, že Evropa bude muset svoji momentální nouzi vyřešit sama rychleji a jinak než čekáním na norské průzkumné vrty. Což se už děje zrychleným budováním nových terminálů pro lodě se zkapalněným zemním plynem (LNG) z USA, Kataru a dalších zemí. Podíl LNG na dodávkách plynu do Evropy je už podobně velký jako ten norský. Na jeden nový přístav v Nizozemsku je nově napojeno i Česko, v Německu mají být hotové dva na přelomu roku a další tři příští rok. Samy stávající spotřebu nepo-

Objem nevyřešíme, leda cenu. (Andreas Bjelland Eriksen, norské ministerstvo ropy a energetiky)

kryjí, budování dalších je ale v kombinaci s dovozem plynu loděmi nejrychlejší náhradkou za dodávky z Ruska – vedle úspor a ústupu od plynu tam, kde je to možné.

Bohem dané právo

Je tedy norská plynová karta z pohledu EU už zahraná a nic dalšího od novopečeného dodavatele číslo jedna nelze čekat? Ne tak docela.

Premiér Støre na nedávném pražském summitu evropských státníků slíbil, že jeho vláda bude spolu s Evropskou komisí „společně rozvíjet nástroje“ směřující k uklidnění cen a „stabilizaci trhů s energiemi“. Jinými slovy, že pokud nelze nic dělat s kapacitou těžebních věží a plynovodů, mohlo by se zkusit něco vymyslet aspoň s eskalací cen.

Ty totiž Norsku přinášejí nejen enormní zisky, ale i další výčitku, která – jak nedávno v reportáži z Norska poznamenal deník The Washington Post – je pro mírumilovný a zodpovědně uvažující národ možná ještě bolavějším místem než zmíněný dvojaký postoj k fosilním palivům. A sice že ze země, fungující mimo jiné jako patron Nobelovy cenu míru, je najednou někdo, kdo bohatne díky válce.

Čísla jsou opravdu zarážející. Poslední odhady, publikované na norských vládních webových stránkách, počítají pro letošní rok s tím, že těžba ropy a plynu díky vyšším cenám přinese státu 1,17 bilionu norských korun (2,78 bilionu Kč). To je pro srovnání o třetinu víc než celý český státní rozpočet, ale hlavně čtyřikrát víc, než kolik Norsko vydělalo prodejem ropy a plynu loni.

Peníze putují do norského národního fondu, největší světové instituce tohoto druhu, díky níž lze Norsko považovat za nejbohatší – a svým způsobem nejdisciplinovanější – zemi. Fond je plněn penězi z ropného průmyslu už od šedesátých let, nic se z něj neodebírá, finance se v něm naopak jen hromadí. A jak ukazuje rychle rotující on-line počítadlo na jeho webu, aktuální jmění činí v přepočtu víc než 28 bili-

onů korun. S tolika penězi by nikdo v Česku nemusel chodit do práce 15 let. Sahat na ně je v Norsku tabu, schovávají se jako penzijní pojistka pro příští generace. Pokud ale příliv nových peněz zesílil z roku na rok čtyřnásobně (a podle vládních prognóz má růst ještě pokračovat), zákonitě se objevují nápady, jak s výhrou naložit tady a teď.

„Asi není dobré, aby lidé byli příliš bohatí. Začnou si pak myslet, že mají Bohem dané právo na to zůstat bohatí navěky,“ přemítal před měsícem Rasmus Hansson, poslanec a bývalý lídr opoziční strany Zelených, když na zpravodajském serveru Politico přemítal o tom, jak se zmíněným extra výtěžkem naložit. Podle něj je „amorální“ si peníze nechat, proto navrhuje vložit je do nového fondu na obnovu Ukrajiny a cenu snížit na „normální“ úroveň. Tak aby Norsko zbytečně nepřenašelo zvýšené náklady do EU, a nepřispívalo tím k tříštění jednoty při odolávání Rusku.

Slevit ze čtyřnásobku

Norská vláda oficiálně líčí své mimořádné příjmy jako zákonitý důsledek tržní situace, kdy zdrojů energie je v Evropě bez Ruska nedostatek, a tak ceny plynu a ropy rostou. Podobně jako když ještě nedávno během covidu padaly a Norsko muselo pro svůj ropný průmysl spouštět – bez cizí pomoci – dotační programy.

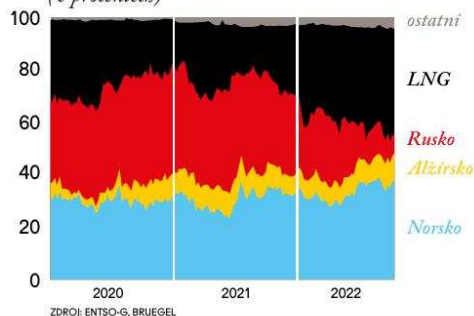
Jak by slibovaná společná „stabilizace trhů“ mohla v praxi fungovat, se zatím stále dojednává, naposledy minulý týden na schůzi ministrů energetického průmyslu v Praze. Další výkop je očekáván tento týden od Evropské komise, která dostala od ministrů už poněkolkáté tento rok zadání zpracovat návrh, jak ceny dováženého plynu stlačit. „Preferujeme udělat to formou jednání s našimi partnery,“ prohlásila minulý týden po pražském zasedání ministerské rady evropská komisařka pro energetiku Estonka Kadri Simson. S dovětkem, že je ale třeba připravit se i na variantu, kdy jednání s partnery „nebudou dost rychlá“.

Akce se účastnil i norský ministr Terje Aasland a do Prahy navíc dorazila menší delegace největší norské těžařské a vývozní firmy Equinor. „Z dosavadních jednání s norskou stranou vyplývá, že mají zájem o dlouhodobé kontrakty na mezivládní úrovni,“ uvedl ke schůzce s Nory ministr průmysl Jozef Síkela, podle něhož jednání dál probíhají a „je předčasné je nyní komentovat“.

Přechod k dlouhodobým kontraktům by znamenal odklon od nynější praxe, kdy se už státy nedomlouvají na cenách plynu mezi sebou na roky dopředu, ale nechávají své firmy – ať už těžaře, nebo obchodníky zajišťující nákup pro spotřebitele – obchodovat na burze podle momentální nabídky a poptávky. Tato praxe dlouho posilovala konkurenci a držela ceny nízké, loni a hlavně letos bez Ruska ale síly nabídky a poptávky vytáhly cenu do nebyvalých výšin a přiměly vlády k nákladným záchranným akcím typu českých cenových stropů platných od příštího roku. Výhodou dlouhodobých smluv – třeba té, kterou uzavřelo s Norskem právě Polsko pro již zmíněný plynovod – je odbourání náhlých výkyvů dnešního typu. Nevýhodou z pohledu kupce naopak je, že se může v momentálním stresu zavázat k ceně, která se v případě, je-li problém přechodný, po pár letech ukáže jako nevýhodná.

Mezi státy EU, kam Norsko nepatří, se nyní probírají různé strategie, jak ceny plynu stlačit. Už v červenci se dohodl kolektivní závazek EU omezit spotřebu plynu letošní zimu o 15 procent, to je ale málo. Ministr Síkela a komisařka Simson minulý týden interpretovali pražskou schůzku tak, že se rodí shoda, aby země EU nebo jejich firmy naku-

Kde bere EU plyn (v procentech)

povaly plyn jednotně a jako jeden velký zákazník zkusili vyjednat s dodavateli slevu. K tomu může patřit i záruka, která by Norsku vyhovovala, v podobě dlouhodobých dodávek výměnou za lepší cenu. Třetí opatření, kde se ale shoda uvnitř EU rodí hůř, je dohodnout cenový strop a víc těžařům plynu – anebo přinejmenším některým z nich – nedávat. To by kvůli vybudovaným plynovodům a minimu alternativ mohlo v případě kolapsu předchozích dvou variant dopadnout právě na Norsko. Více by o dalším postupu mohlo být známo už tento týden. ●

Článek vznikl s podporou projektu Oslo Innovation Week.

WWW.RESPEKT.CZ/AUDIO

INZERCE

Zdroj: týdeník Respekt, 2022

Evropa hledá cestu, jak zkrotit drahé energie

– TEXT – Martin Petříček – FOTO – Unsplash (Martin Rob, Zbyněk Buřival)

Kousek od katastrofy Evropa začala řešit extrémně drahé energie. Pokud by ceny elektřiny a plynu rostly nekontrolovatelně dál, mohla by evropská ekonomika dostat úder, z něhož by se jen těžko vzpamatovala.

Většina českých i evropských politiků dlouhou dobu kolem regulace cen energií jen opatrně našlapovala. Koncem srpna však ceny elektřiny s dodávkou v příštím roce vystřelily k tisícovce eur za megawatthodinu. A už nešlo jen taktně mlčet. Začalo být jasné, že je třeba zasáhnout.

Kdyby tyto extrémní ceny vydržely delší dobu, energetika a s ní i celá ekonomika by se nejspíš zcela zhroutily. Vždyť ještě loni v lednu se stejný kontrakt obchodoval kolem 50 eur a přesně před rokem stál kolem stovky.

Ale jak proti růstu cen zakročit? Evropští lídři budují evropský energetický trh řadu let a považují ho za klíčový nástroj pro přechod k bezemisní energetice. Vždyť jednou

z výhod propojeného přeshraničního obchodování měla být ochrana vůči velkým výkyvům v cenách a nabídce. Trh měl podle jeho tvůrců poskytovat energie za dostupné ceny, protože výrobci budou soutěžit o to, aby na burze nabídli co nejlevnější energii.

Dlouhou dobu to skutečně jelo přesně podle této šablony. Obchodní model vycházel z toho, že výslednou cenu elektřiny určuje mezní neboli „závěrná“ elektrárna. Tedy nejdražší zdroj, který je třeba v danou chvíli zapnout, aby byla uspokojena veškerá poptávka.

V závislosti na ceně emisní povolenky – a cenách vstupních surovin – se v této pozici historicky střídaly plynové a uhelné elektrárny. Výrobci s nižšími

variabilními náklady, například obnovitelné zdroje nebo jaderné elektrárny, pak dodávali za stejné ceny jako nejdražší výrobní. Jen díky svým nižším nákladům (nemusí kupovat palivo ani emisní povolenky) na jedné megawatt-hodině vydělali víc.

Když hodně svítí a fouká, spadnou ceny pod nulu

Ale v momentech, kdy třeba kvůli dostatečnému větru a slunečnímu svítu a slabé poptávce – tedy typicky v neděli dopoledne během prázdnin – bylo na trhu elektřiny dost, mohla být cena i záporná. Uhlé a plynové elektrárny byly v tu chvíli ze hry a obnovitelné zdroje potřebovaly prodat svou produkci.

Občas se to stane i nyní. Například poslední srpnovou nedělí ve dvě odpoledne byly velkoobchodní ceny elektřiny v Nizozemsku minus 10 eur za megawatt-hodinu. Většina energie pocházela z fotovoltaiky nebo větru a pouze čtyři procenta z plynu.

Popsaný mechanismus popisuje krátkodobé dodávky, ale dosažená úroveň se po vyloučení extrémů propisuje i do dlouhodobějších kontraktů. V nich se pochopitelně odrážejí i další vlivy – od fáze ekonomického cyklu až po očekávané počasí.

Mnoho let tento model fungoval a přinášel skutečně levnou elektřinu. Možná až tak levnou, že se investoři moc nehrnuli do budování nových zdrojů. Pokud jim ovšem na investice někdo (stát) nedal část peněz nebo negarantoval výkupní cenu.

Na trhu byl vcelku dostatek zdrojů a plyn, uhlí i povolenky byly k máni docela levně. Postupně díky dotacím přibývaly obnovitelné zdroje a dražší elektrárny z trhu

Ceny elektřiny na energetické burze

(ceny v eurech za megawatt-hodinu, dodávka na rok 2023)

Zdroj: PXE

Mnohé země překotně dekarbonizovaly. Děly to předčasně, aniž by měly dostatečnou náhradu.

vytlačovaly. Nebylo třeba je spouštět tak často. Tržní cena elektřiny byla sice nízká, ale koneční spotřebitelé v mnoha zemích ve svých účtech spláceli i ony dotace.

Před pár lety se to změnilo. Brusel začal z trhu stahovat emisní povolenky, protože se mu zdálo, že jsou moc levné. A protože se nepoužívají jen v elektrárnách, ale i jinde, začaly jejich ceny stoupat.

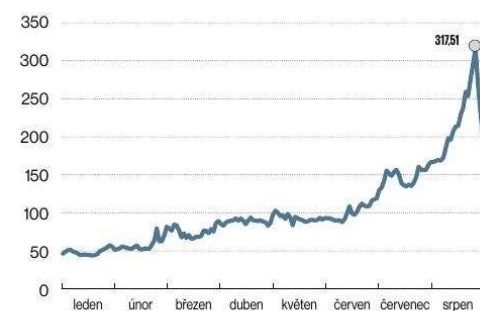
Uhlým a o trochu méně plynovým zdrojům stouply náklady a elektřina ze „závěrných“ elektráren začala zdražovat. Mnohé země pak začaly překotně dekarbonizovat. Zavíraly jednu uhelnou elektrárnu za druhou. Některé, včetně Německa, začaly před koncem životnosti odstavovat i jaderné reaktory. Jenže to dělaly, aniž by měly k dispozici dostatečnou náhradu.

Panika z nedostatku energie

Na trhu tak nastala panika, že nebude dost elektřiny. Ve větší míře se na trh začaly vracet dražší plynové elektrárny, které navíc musí zajišťovat větší díl dodávek do sítě, když nefouká nebo nesvítí. Do toho ještě před vpádem na Ukrajinu začalo Rusko přivírat kohouty plynovodů, což tlačilo cenu plynu nahoru. Po spuštění ozbrojeného konfliktu začalo trubkami z Ruska proudit zemního plynu

Ceny zemního plynu na energetické burze

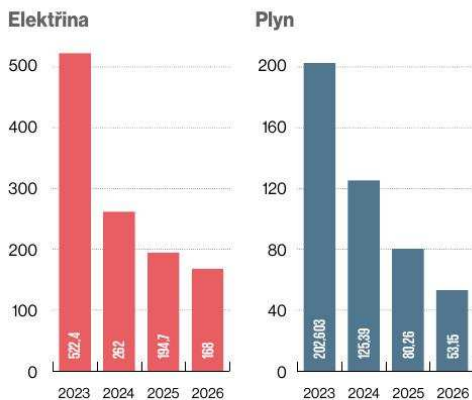
(ceny v eurech za megawatt-hodinu, dodávka na rok 2023)

Zdroj: PXE

Ceny na další roky

(ceny v eurech za megawatthodinu, údaje k 1.9.2022)

Zdroj: EEX, PXE

ještě méně. Výsledkem je meziroční nárůst ceny této komodity na více než desetinásobek.

Trh tedy vlastně zafungoval správně. Na nižší nabídku zareagoval růstem ceny. Plyn není v Evropě dost, ale o elektřinu z plynových elektráren je zájem. Drahý plyn zdražuje veškerou elektřinu, nejen tu, která se vyrobí v plynových elektrárnách. Provozovatelé obnovitelných zdrojů (pokud prodávají na trhu, a nikoliv v rámci nějakého podpůrného schématu) mají žně a dodatečné zisky.

Naprosto hrozivá tisícovka

V ceně elektřiny, která po dosažení oné tisícovky přece jen zlevnila, se vedle drahého plynu projevují i další vlivy. Třeba mimořádné odstávky francouzských jaderných reaktorů, kvůli nimž je třeba vyrábět víc v plynových. Nebo nízká hladina Rýna, která komplikuje zásobování uhelných elektráren. A hlavně nejistota, co přesně bude dál a jak na tom bude Evropa s plynem.

Jednoduše vypnout „drahé“ plynové elektrárny a čekat, že cenu určí nějaký levnější zdroj, nejde. Na trhu by pak nebyl dostatek elektřiny. Nakonec je to volba mezi levnější dodávkou pro někoho a drahou pro všechny. Politici po celé Evropě teď proto hledají cesty, jak ceny energií usměrnit, ale zároveň úplně nerozložit fungování celého trhu.

Řada zemí volí například zastropování koncových cen či nějakou finanční kompenzaci pro odběratele. Například Německo zavedlo finanční příspěvky pro pracující

a rodiny, dočasně zrušilo příspěvky na obnovitelné zdroje energie a snížilo DPH na zemní plyn. S nižšími daněmi na elektřinu či plyn operují i v ostatních zemích, například ve Španělsku. Tyto modely však neřeší příčinu, ale jen ulevují odběratelům. Ve Francii zase musí jaderné elektrárny prodat třetinu produkce za nižší, předem stanovenou cenu.

Česká vláda zatím přišla jen s „úsporným tarifem“. Jeho přínos je přinejmenším sporný, protože pomůže i těm, kdo to tolik nepotřebují, ale naopak domácnostem s vyšší spotřebou a bez finančních možností udělat před zimou zásadní úsporná opatření moc neuleví. Vláda spíše čeká, co se dohodne na evropské úrovni. O možných řešeních se bude mluvit tento pátek na mimořádné radě pro energetiku, kterou svolal ministr průmyslu Jozef Síkela. Detaily se ale nejspíš budou řešit ještě v následujících týdnech.

Inspirace zpoza Pyrenejí

Evropské řešení míří k nějaké formě úpravy cen na straně výroby. Takové, která by nenarušila fungování trhu. Na stole jsou dva hlavní modely, o nichž budou tento pátek jednat ministři členských zemí. Česko dosud prosazovalo „iberskou cestu“, kterou jdou země na Pyrenejském poloostrově. Španělsko a Portugalsko stanovily cenový strop na plyn pro elektrárny na 40 eur za megawatthodinu. Do aukce proto posílají nabídky snížené o tuto kompenzaci.

Evropské řešení míří k úpravě cen na straně výroby. Takové, která by nenarušila fungování trhu.

Tím vliv plynových zdrojů na celkovou tržní cenu elektřiny výrazně klesl a drží ji hluboko pod středoevropskou úrovní. Náklady na výrobu z plynu zaplatí odběratel ve speciální položce v závislosti na spotřebě. „Příplatek“ má obdobný charakter jako dosavadní poplatek za obnovitelné zdroje v Česku. Jeho úroveň je ale výrazně nižší než případný nárůst ceny silové elektřiny, pokud by cena plynu zůstala beze stropu. Španělské ceny díky tomu byly na 155 eurech za megawatthodinu, tedy asi dvě třetiny pod německými.

Je tu ale riziko. Tohle řešení nevede ke snížení spotřeby plynu. „Tato cesta nic nemění na ústředním evropském problému – nedostatku plynu pro nadcházející kvartály. Jistota dodávek plynu pro paroplynové elektrárny za určitou cenu napříč Evropou však dokáže výrazně narušit vazbu mezi plynem a elektřinou a zabránit, aby se problém s plynem rozrůstal dál,“ říká hlavní ekonom Patria Finance Jan Bureš.

Evropská komise přišla s jiným návrhem. Chce nastavit strop prodejních cen nikoli na drahý plyn, ale pro zdroje s levnými nebo nulovými náklady. Tedy pro jaderné nebo obnovitelné zdroje. Pro každou technologii by byla stanovena úroveň zisku, kterou si mohou výrobci ponechat. Všeho, co by bylo nad tuto sumu, tedy přesněji rozdíl mezi tržní cenou a stanoveným stropem, by se museli vzdát. Zisky by se pak rozúčtovaly odběratelům, bylo by možné snížit tarify pro vybrané odběratele. Tímto opatřením by se ceny levných zdrojů oddělily od ceny plynu.

Vezměte jim nadměrné zisky

I tohle řešení představuje minimální zásah do fungování trhu. Navíc na něj není nutné vynakládat žádné peníze z veřejné kapsy. Jenže ani tohle v zásadě účetní cvičení neřeší problém s nedostatkem výrobních zdrojů. Sama komise v uniklém návrhu přiznává, že regulace „může pomoci zmírnit dopady krize, a to zejména na určité kategorie spotřebitelů, nevrátí však ceny energií na předkrizovou úroveň ani neodstraní významné dopady krize na inflaci a evropské hospodářství jako celek. Vzhledem k ekonomickým fundamentům, které v současnosti ovlivňují energetické trhy, nevidíme žádný typ tržních

Cena emisních povolenek (ceny v eurech za tunu CO₂)

Zdroj: Ember

Vyšší zisky díky drahému plynu. Větrné elektrárny vydělávají více, protože jejich cenu určují „závěrné“ elektrárny, tedy plynovky.

intervencí, které by měly v krátkodobém horizontu takový účinek.“

Komise navíc navrhuje doplnit toto opatření nějakým povinným omezením poptávky. Zatím není jasné, zda by tento model musely jednotlivé země převzít povinně, nebo zda by si mohly vybrat.

„Evropská komise na to jde chytře. Zasáhne jen na krátkém trhu, čímž ovlivní i ceny ostatních kontraktů. Změní to trh, ale dává to smysl. Zásadní bude faktické cenové zastropování v konkrétním návrhu,“ říká investor a minoritní akcionář ČEZ Michal Šnobl. Údajně se počítá s cenou kolem 200 eur za megawatthodinu. Toto úterý se přitom ceny na spotovém trhu pohybovaly kolem 480 eur za megawatthodinu.

Češi budou na pátečním jednání nejspíš také požadovat uvolnění milionů emisních povolenek, což by mohlo vést ke snížení jejich ceny. Ta se nyní pohybuje kolem 80 eur za tunu oxidu uhličitého. Ještě loni na jaře přitom stála kolem 30 eur. Zlevnění povolenek požadují dlouhodobě zejména východoevropské státy včetně Česka.

Česko podle ministra Síkely připravuje i vlastní řešení. Bez ohledu na to, jak evropská jednání dopadnou. „Probíhají jednání a připravují se opatření na zajištění stability cen energií v České republice pro všechny konečné uživatele, jak pro domácnosti, tak firmy i veřejný sektor,“ řekl Síkela. Jednání jsou podle něj ve velmi pokročilé fázi a řeší se pouze detaily. Ministr dodal, že opatření by zřejmě byla pro každý sektor individuální. ■

■ Trest za válku

Bez ruské ropy a plynu bude mít Česko problém. Hlavně u plynu je na Rusku zcela závislé

Jana Klímová
jana.klimova@hn.cz

Evropská unie a Spojené státy kvůli ruské agresi na Ukrajině zvažují, že by přestaly nakupovat z Ruska ropu a plyn. Co by to pro Česko znamenalo? HN přináší odpovědi na otázky, jak jsme na ruské ropě či plynu skutečně závislí.

Kolik se do Česka vozi ruské ropy?
Do Česka se přiveze ročně zhruba sedm až osm milionů tun ropy. Asi polovina (49 procent) z toho je ruská a do Česka se dostává ropovodem Družba vedoucím přes Bělorusko a Ukrajinu. Druhá polovina ropy (51 procent) proudí ropovodem IKL z Německa, který je napojen na ropovod TAL z italského přístaviště Terst. Nejvíce dodávek z IKL pochází z Ázerbájdžánu a Kazachstánu. Fakticky jediným dovozcem ropy je majitel tuzemských rafinerií Unipetrol, polský kolos PKN Orlen.

Na co je ropa potřeba?

Z ropy se u nás vyrábí tři miliony tun nafty, 1,5 milionu tun benzínu a 2,5 milionu tun dalších petrochemických produktů. Do Česka se navíc pohonné hmoty také dovozí, a to zhruba třetina celkové spotřeby.

Objeďte se Česko bez ruské ropy?

Ano, krátkodobě určitě. Kdyby teď přestala ruská ropa téct, Česko může využít milion tun, jež má ve státních strategických zásobách. Zvýšit lze i dodávky přes IKL, který má přepravní kapacitu až 11 milionů tun ropy ročně, německý využitou zhruba z poloviny. Naplo se také může rozjet rafinerie v Kralupech, která je prá-

vě uzpůsobena na tzv. sladkou, neruskou ropu vedenou potrubím IKL. Naopak problém by měla větší rafinerie v Litvínově zásobovaná Družbou. „Litvínov je ale schopen jiné druhy ropy zpracovávat, příkladem jsou středně těžké sítě ropy z Blížkého východu,“ uvedl Ivan Souček, expert na ropný průmysl a ředitel Svazu chemického průmyslu.

Uzkým hrdlem IKL je nieméné předchozí ropovod TAL, který zásobuje inémecké rafinerie a o možnostech jeho volné kapacity by se muselo jednat. Česko by však mohlo zkusit v omezeném množství využít dodávky přes ropovod Adria, jenž má napojení až na Slovensko, a vozit poté ropu či ropné produkty z východního směru. „Problém při zavření kohoutů s ruskou ropou by nám hrozil spíš až ve druhé polovině roku. Záleželo by ale, jak rychle by se podařilo předjednat obchodní kontrakty. To trvá nejméně tři měsíce,“ dodal Souček.

Kolik se do Česka vozi ruského plynu?

Plynu se u nás loni spotřebovalo 9,4 miliardy metrů krychlových. Přesné statistiky, jaký je jeho původ, neexistují. Podle plynárenských expertů však pochází dřívá většina, téměř 100 procent tuzemské spotřeby, právě z Ruska. „Zhruba 50 až 60 procent dodávek je prokazatelně ruský plyn na základě dlouhodobého kontraktu,“ vysvětlil Michal Kocírek ze společnosti EGU Brno. Tento dlouhodobý kontrakt má společnost RWE Supply & Trading z německé skupiny RWE, která kdysi v tuzem-

sku zprivatizovala plynárenský kolos Transgas. Zbytek plynu si nakupují obchodníci na evropském spotovém trhu. „Tady se míší plyn od různých dodavatelů a producentů a není zcela správné dávat mu nálepku ruský, je to spíš plyn evropský. Pravda ale je, že ten, který se dostane na náš trh, bude původem ruský opravdůz dřívě většinou,“ dodal Kocírek. V Evropě se obchoduje ještě plyn z Norska, Alžírka, Ázerbájdžánu, Nizozemska či Rumunska.

Kdo a na co plyn využívá?

Necelou polovinu (48 procent) spotřebují velkoobrátele, což jsou vel-

ké podniky a teplárny. Druhé největší sousto si ukrojí domácnosti na topení a vaření (27 procent), zbytek (25 procent) jsou menší podniky a živnostníci. Na celkové spotřebě energií má ale plyn v Česku menší podíl, loni činil „jen“ 17 procent.

Může si Česko dovolit zastavit během pár měsíců nákup ruského plynu?

Ano i ne, záleží na prioritách. „Pokud by došlo k zastavení dodávek, začne tu okamžitě chybět velký objem plynu,“ upozornil Kocírek. Využití lze plyn ze zásobníků, aktuálně je v nich ale množství jen na tři až čtyři

týdny. Muselo by se tak přistoupit k omezení spotřeby, začátek regulace by byl u elektroenergetiky (například plynová elektrárna Počerady), následně u velkých firem. Výhledově existují alternativní možnosti dovozu, a to zvýšením dodávek od jiných než ruských producentů. Česko by si také mohlo vypomoci zkapalněným plynem (LNG), který se dá vozit na větší vzdálenosti, například z Kataru či USA. Problém ale je, že LNG se vozí po moři do terminálů, k nimž Česko zatím nemá smluvní přístup. Plán náhrada ruského plynu za jiné zdroje by podle Kocírka trvala tak pět let.

Zavřou se kohoutky? Podle plynárenských expertů pochází dřívá většina dodávek plynu, téměř 100 procent tuzemské spotřeby, z Ruska (ilustrační foto).
Foto: Reuters

■ Sankce

Unie zvažuje zákaz ruské ropy, u plynu ještě nemá jasno

Ondřej Houska
ondrej.houska@hn.cz

Sankce proti Rusku už jsou tak tvrdé, že se tykají i koček. Kvůli tlaku na Ukrajinu vyloučila Mezinárodní federace chovatelů koček ruská zvířata i jejich ruské chovatele ze všech svých soutěží a výstav. Na Rusko mezitím silně dopadají ekonomické sankce. Ale ten vůbec největší trest, zákaz dovozu ruské ropy a zemního plynu, zatím Západ nezařadil. A to proto, že by mimořádně tvrdě dopadl i na něj. Ruská invaze na Ukrajinu je ale takovým šokem, že země Evropské unie a Spojené státy zvažují už i tento dalekosáhlejší krok. „Našími evropskými partnery velmi aktivně diskutujeme o tom, že začáždáme dovoz ruské ropy,“ prohlásil

americký ministr zahraničí Antony Blinken. Také předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyenová potvrdila, že EU chystá další balík sankcí. Bez ruské ropy by se Západ podle všeho obešel. Státy EU od Ruska v průměru odebírají čtvrtinu své spotřeby ropy. V případě plynu je to ale výrazně víc, zhruba 40 procent. Případné uzavření plynovodů by tak bylo pro Západ mnohem složitější. A to především pro některé země EU včetně Česka.

Rusko má už nyní velký problém svou ropu na světových trzích prodat – obchodníci raději nakupují od jiných dodavatelů. Honba za nimi zároveň přispívá k současným vysokým cenám ropy.

Moskva ale stále má obrovské příjmy z prodeje zemního plynu, který její dosavadní zákazníci nemohou

nahradit tak jednoduše jako ropu. S tím, jak ceny plynu rostou, stoupají i ruské příjmy. Na začátku roku Moskva od EU dostávala za plyn necelých 200 milionů dolarů denně. Nyní je to už kolem 700 milionů, tedy přes 15 miliard korun každý den.

Díky tomu má Rusko přístup k zahraničním měnám, který přitom skrz jiné kanály do značné míry ztratilo – a to poté, co Západ uvalil sankce na jeho centrální banku. Rusko poté přišlo

~
Moskva má velké příjmy z prodeje plynu, který její zákazníci nemohou nahradit tak jednoduše jako ropu.

o přístup ke značné části svých stamiliardových rezerv, které roky budovalo. Tím, jak dostává příjmy za zemní plyn, tedy tyto rezervy postupně nahrazuje.

Zatímco zákaz dovozu ruské ropy už EU zvažuje, podobný krok u zemního plynu není jasný. Několik zemí unie už takovou možnost odmítlo. Maďarsko to výslovně udělalo nejen ve vztahu k ropě, ale i plynu. „Sankcím na dodávky energií se musíme vyhnout,“ prohlásil šéf maďarské diplomacie Péter Szijjártó.

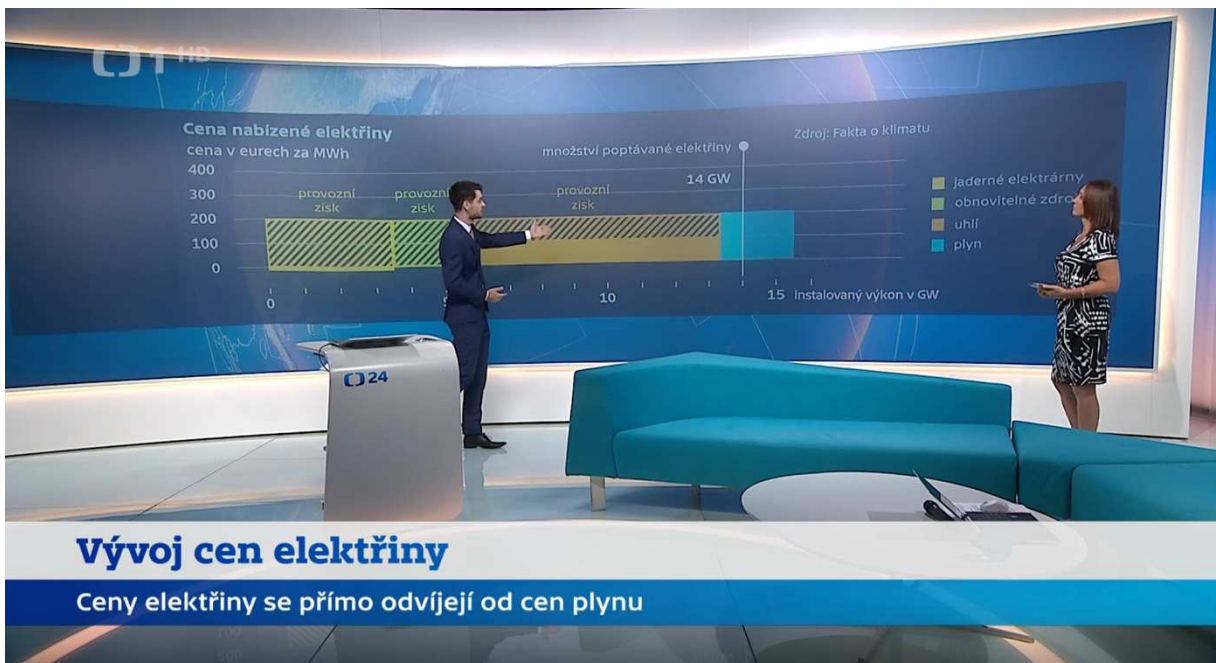
Během současné zimy, která pomalu končí, by země EU úplně zastavení dodávek ruského plynu zvládly – a to díky využití zásobníků a dodávkám zkapalněného zemního plynu z USA či z Kataru. Větším problémem by ale byla příští zima. I tak by se ale EU dokázala bez ruského plynu obejít, by

to by bylo drahé, tvrdí analytici z bruselského výzkumného centra Bruegel. „Mělo by být možné nahradit ruský plyn už příští zimu, a to aniž by došlo k devastaci našich ekonomik, mřznutí lidí v jejich domovech nebo k přerušování dodávek elektřiny.“

Podle Bruegela by byly nutné maximální nákupy od jiných dodavatelů, vyšší využití uhlí či oddálení plánovaného odstavení některých jaderných elektráren. Nezbytná by také byla vzájemná pomoc mezi státy unie – Česko či Bulharsko závisí na plynu z Ruska ze sta procent své spotřeby. Nahradit by ho mohly jediné pomoci solidárních dodávek z jiných zemí EU. V krajním případě, například pokud by příští zima byla nadprůměrně chladná, by bylo nutné krátkodobě zastavit provoz některých podniků. V Česku by šlo hlavně o chemický.

Zdroj: ČT24: Studio 6, iVysílání, 2022

Zdroj: ČT24: Studio 6, iVysílání, 2022